

TOIMINTARAPORTTI

Esiselvitys / Pohjoisen Keski-Suomen ja lähialueiden ammattimaisen kalastuksen toimintaympäristöt

Kehittämissyhtiö Witas Oy, 31.10 2008

Sisältö

Johdanto.....	3
1. Toteutustapa.....	4
2. Kohdealueen ulkopuolisia kontakteja, tausta-aineistoa toteutukseen.....	4
2.1 Puhdasta Ruoka Ruuhka-Suomeen –hanke/Tuusulan päiväkodit.....	4
2.2 Padasjoen kalastusyhteisö, kalastaja Tapio Peltomäki	5
2.3 Suomen kalatalous- ja ympäristöinstituutti, Parainen	6
2.4 FIC Oy, Tervo / Vesannon irtopakastuslaitos	7
3. Toimijahaastattelut	7
3.1 Lestijärvi, kalastaja Aulis Kiiskilä	8
3.2 Pyhäjärven kalastusyhteisö	11
3.3 Pielavesi, Keitele/Säviän Kala Oy, Pekka Tuhkanen	15
3.4 Vesannon Kala Osuuskunta	18
3.5 Konneveden Pyhälähti, Kimmo Liimatainen	22
3.6 Kannonkosken Haapalahti.....	24
3.7 Viitasaaren kalatuote Ay. Keihärinkoski, Luotolansaari	27
3.8 Kari Välipakka, Viitasaari	30
3.9 Tmi Konstan Kala /Tapio ja Tuija Saarisilta, Suovanlahti	31
4. Muita toimenpiteitä ja kontakteja	35
4.1 Pihtiputaan Ilosjoki, Ukkonniemen kalasatama	35
4.2 Hännilänsalmen alueen kehittäminen	37
4.3 Neuvontajärjestöjen kannanottoja	38
4.4 Pohjoisen Keski-Suomen Kalastajat ry	40
5. Kooste haastatteluista	42
5.1 Toimitilat	42
5.2 Kalastaja- ja saalismäärät, kalusto	44
5.3 Pakastuslaitokset, lisäpotentiaalin markkinointiin	47
6. Ongelmakooste ja ratkaisuehdotuksia	48
6.1 Epävakaa markkinatilanne	48
6.2 Kalastuksen ja tuotteistamisen rakenne	50
6.3 Muita ehdotuksia jatkotoimenpiteiksi.....	51
7. Yhteenveto	53

Johdanto

Tämän esiselvityshankkeen tarve tuli esille selvitettyä alustavasti suoria kontakteja paikallisten elintarvikkeiden toimittamiseen eteläisen Suomen laitoksiin, lähinnä päiväkoteihin. Kala ja kalatuotteet olivat jatkuvasti esillä. Witas Oy:n toimialueella pohjoisessa Keski-Suomessa on kalastuksella aina ollut tärkeä merkitys ja aktiivikalastajia sekä jalostetuotantoa on edelleen muutamia. Myös kunnat ovat panostaneet merkittävästi toimitilojen rakentamiseen ja kunnostamiseen. Saaliiden ja tuotteiden markkinointiin tarvitaan kuitenkin lisäpanostuksia ja uusien kontaktien luominen on tärkeää tuotannon jatkuvuuden varmistamiseksi. Jatkotoimen valmistelun pohjustamiseksi päätettiin selvittää kokonaistilannetta myös lähialueen naapurimaakunnista, Pohjois-Savosta ja Keski-Pohjanmaalta, joiden aktiivitoimijoita oli tiedossa. Tavoitteena oli saada kokonaiskuva kohdealueen ammattimaisen kalastuksen toimintatasosta, ongelmakentästä ja keskeisistä kehittämistarpeista.

Hankkeessa oli osatavoitteena selvittää myös maakuntarajat ylittävien yhteistyöhankkeiden tarpeellisuutta ja kehittämismahdollisuuksia.

Hankkeen kokonaiskulut olivat 15 000 euroa ja päärahoitus (90%) saatiin Keski-Suomen TE-keskuksen kalatalousosaston kautta elinkeinokalatalouden ohjausrahastosta. Loppuosasta vastasi Kehittämissyhtiö Witas Oy. Hankkeen käytännön toimet toteutti Luontopalvelu Jukka Hallberg ajalla 01.05.2008 – 31.10.2008.

Toivottavasti kootuista tiedoista on apua ammattimaisen kalastuksen kehittämistyössä ja siihen liittyvien päätösten ohjaamisessa. Panostuksia jatkotoimiin tarvitaan, jotta kalastuksen harjoittamisen toimintaedellytykset voidaan turvata.

1. Toteutustapa

Hankkeen tiedonkeruu kentältä toteutettiin pääosin haastattelemalla kohdealueen kalastajia, heidän edustajiaan tai muita sidosryhmien edustajia. Tausta-aineistoa koottiin myös muilta toimijoilta, hankkeen varsinaisen kohdealueen ulkopuolelta. Haastattelutietoja täydennettiin puhelimitse ja sähköpostin kautta.

Kohdealueen kalastajien ja kalastusyhteisöjen lisäksi haastateltiin mm. Padasjoen kalastajien ja kalasataman edustajaa Tapio Peltomäkeä, Tervossa toimivan FIC Oy:n edustajia, kohdealueen neuvontajärjestöjen edustajia sekä Suomen Kalatalous- ja ympäristöinstituutin vt. rehtoria Mailis Kuuppoa.

2. Kohdealueen ulkopuolisia kontakteja, tausta-aineistoa toteutukseen

Näitä kontakteja ja kohteita hyödynnettiin osaltaan hankkeen toimijahaastatteluissa sekä raportoinnissa ja jatkotoimiesitysten valmistelussa.

2.1 Puhdasta Ruokaa Ruuhka-Suomeen –hanke / Tuusulan päiväkodit

Tämän selvityshankkeen tausta-aineistoa koottiin Witas Oy:n toimesta osittain jo ennen varsinaista toteutusjaksoa, tutustumiskäynnillä Tuusulan yksityisiin päiväkoteihin maaliskuun alussa 2008. Tutustumiskäynti liittyi Witas Oy:n vireillä olleeseen paikallisten elintarvikkeiden tuotannon ja myynnin edistämishankkeeseen (Puhdasta Ruokaa Ruuhka-Suomeen). Sen yksi perusajatus oli löytää suoria markkinakontakteja paikalliselle tuotteille lähinnä eteläisestä Suomesta. Tuusulan seudun yksityisten päiväkotien (11 kpl) hankintarengas muodostaisi melko suuren yksittäisen asiakkaan kauempaakin hankittaville tuoteryhmille, joissa järvikalalla voisi olla keskeinen rooli. Yksityisten laitosten tai hankintarenkaiden on helpompi tehdä suoria ostosopimuksia kuin julkisten laitosten, joita sitoo tiukemmin mm. kilpailulainsäädäntö. Tuusulassa neuvoteltiin alustavasti yhteistyöstä paikallisen yrityksen kanssa, joka voisi toimia myynti-/välittäjäorganisaationa omien toimitilojensa ja asiakaskontaktiansa kautta Etelä-Suomessa.

Elintarvikeketjun kehittämishanke ei kuitenkaan edennyt aloitusvaiheeseen vuoden 2008 kuluessa, eikä sitä siten vielä voitu laajemmin kytkeä tähän esiselvityshankkeeseen. Hankkeiden mahdollinen linkittäminen toisiinsa jatkossa huomioitiin kuitenkin toteutuksessa.

2.2 Padasjoen kalastusyhteisö, kalastaja Tapio Peltomäki

Tausta-aineistoa hankkeeseen koottiin myös tutustumiskäynnillä Padasjoen kalasatamaan, paikallisen ammattikalastajan ja alan keskeisen vaikuttajan Tapio Peltomäen toimintaympäristöön. Padasjoen kalasataman kautta toimi 11 kalastajaa, joista 3-4 harjoitti troolausta ja muut pääosin verkkokalastusta. Sataman käytännön toiminnasta vastaa Padaskala Oy, jossa osakkaina ovat satamassa toimivat kalastajat. Padasjoen kalastajat ovat perinteisesti olleet aloitteellisia sisävesikalalan menekin edistämishankkeissa. Niistä viimeisin, kaksivuotinen ”Sisävesikalalan viennin kehittämis- ja vakiinnuttamishanke” päättyi kesällä 2008. Hankkeessa kehitettiin laatujärjestelmiä ja toimintamalleja, joilla voidaan edistää markkinoita myös ulkomaille. Hanke oli jatkoa aiemmalle, vuonna 2004 alkaneelle ”Pienen kalan viennin kehittämisohjelmalle” (Lake Fish Export). Siinä pääpaino oli pakastetun järvikalan viennin edistäminen ja uusien pakastamojen perustaminen. Vuonna 2006 ainoa irtopakastuslaitos toimi Padasjoella. Myöhemmin valmistui pakastuslaitos Vesannolle (toukokuussa 2008). Padasjoen hankkeiden jatkotoimia hoidetaan sitä varten perustetun Lake Fish Export Oy:n kautta, jossa oli vuonna 2008 osakkaina 29 kalastajaa.

Pakastuslaitosten kehittämisessä tavoitteena on laajan laitosten verkoston luominen sisävesille, jolla turvattaisiin kalaraaka-aineen saatavuutta vientimarkkinoille ja samalla tehostuisi myös kotimaan markkinointi. Tuorekalamarkkinoilta ylijäävän kalan pakastamisella saataisiin saaliille lisää markkinointiaikaa ja -kanavia ja siten lisätehoa kalastukseen. Padasjoen hankkeissa tehtiin pakasteiden koemarkkinointia ja kauppvoja Eurooppaan, joiden kokemuksia voidaan hyödyntää jatkotoimissa.

Padasjoen kalastajat toimivat aktiivisesti myös kalastajien valtakunnallisessa järjestössä, Suomen sisävesikalastajat ry:ssä, jonka puheenjohtajana v. 2008 toimi Veli Heinonen. Järjestössä on jäseninä noin 160 sisävesien kalastajaa. Järjestö toimii yhteistyöelimenä kehittämisohjelmien, kalastajien ja eri sidosryhmien välillä.

Padasjoen kalasataman ja pakastamon toiminnasta vastaavat käytännössä kalastajien ydinryhmä Tapio Peltomäki, Veli Heinonen ja Ari Sorvari. He markkinoivat omien kalojensa ohessa myös muiden satamaa käyttävien kalastajien saalista, jotka voivat siten keskittyä pelkästään kalastukseen.

Lisätietoja Padasjoen hankkeista: www.lakefishexport.fi

2.3 Suomen kalatalous- ja ympäristöinstituutti, Parainen

Esiselvityshankkeessa selvitettiin alustavasti myös yhteistyömahdollisuuksia Paraisilla toimivan Suomen kalatalous- ja ympäristöinstituutin kanssa. Oppilaitos vastaa kalatalousalan keski- ja opistoasteen koulutuksesta maassamme ja sillä on kontakteja myös ulkomaille eri projektien kautta. Neuvotteluja käytiin oppilaitoksen vt. rehtorin, Mailis Kuupon kanssa. Hankkeen alkuvaiheessa selvitettiin oppilaitoksen opiskelijarekrytoinnin aikatauluja, kurssijaksoja yms. käytännön asioita, joista voitiin tarvittaessa tiedottaa kohdealueen kalastajille. Hankkeen loppuvaiheessa valmisteltiin mahdollisia jatkotoimia, niihin liittyviä käytäntöjä ja ajoituksia.

Tuossa vaiheessa oli jo toimijahaastattelujen kautta vahvistunut pari arviota selvityshankkeen kohdealueen toimijakentästä: kalastajien ikärakenne on melko korkea eikä läheskään kaikilla alueilla ole ”kasvamassa” uutta ikäluokkaa. Tarvetta kentällä on selkeästi käytännönläheiseen koulutukseen ja/tai muuhun aktivointitoimintaan !

Esille tulleita yhteistyömahdollisuuksia

Mestari & Kisälli -koulutusohjelma

Oppilaitos oli vastuutahona maa- ja metsätalousministeriön koulutusprojektissa, jossa opiskelijoita rekrytoidaan kentälle kalatalousyrityksiin käytännön oppiin. Mestariyritys/-yrittäjä vastaa käytännön opetuksesta työn ohessa ja saa siihen tukea projektin kautta. Koulutusohjelman jatkovaihe vuodelle 2009 oli valmistelussa syyskuussa 2008, jolloin neuvotteluja hankkeen ja oppilaitoksen välillä käytiin. Myöhemmin jatko-ohjelma varmistui ja koulutusohjelma käynnistyi vuodelle 2009. Tämänhetkisen tiedon mukaan oppilaspaikat ovat täynnä, eikä varmuutta ohjelman jatkuvuudesta ollut. Aiempina vuosina on selvityshankkeen kohdealueen yrityksissä ollut pari opiskelijaa koulutusohjelman kautta töissä ja alaa oppimassa.

Opetustoiminnan organisointi hankkeen kohdealueelle

Oppilaitoksella on mielenkiintoa jalkauttaa toimintaansa Paraisilta myös muualle maakuntiin ja kokeiluprojekteja siitä on toteutettu mm. Pohjanmaan rannikolla v. 2002-2005 (Larsmo, Kaskinen, Mustasaari). Oppilaitoksen opiskelijarekrytointi ja toimivuus on osittain aina kärsinyt sijainnista, Paraisille on esim. Viitasaarelta matkaa 450 kilometriä. Kalatalouden toimintakulttuuri, kalastustavat ja muut käytännön seikat vaihtelevat myös melko suuresti alueellisesti eri puolilla maata ja senkin vuoksi käytännön koulutuksen organisoinnille maakuntiin, lähelle järviolueen toimijoita, on selkeä tarve. Selvityshankkeen kohdealueen logistinen sijainti keskellä Suomea, laajat ja monipuoliset vesistöt sekä kattavat toimijaverkostot puoltavat koulutuksen kehittämistä alueelle. Myös sopivia toimitiloja toteutukseen on saatavilla käyttöön.

Koulutuksen tarkemmasta sisällöstä, toteutustavoista ja muista käytännön järjestelyistä jatkotoimien osalta oppilaitoksella on valmiudet aloittaa tarvittaessa neuvottelut. Oppilaitos kehittää jatkuvasti

Suomen elinkeinokalatalouden
toimintaohjelma
2007-2013

omien kurssiensa sisältöä ja painoarvoa lisätään mm. kalaveden hoitoon ja ympäristökoulutukseen. Kalastus ja kalanjalostus kuuluvat tietenkin jatkossakin keskeisesti opetusohjelmiin. Jos koulutusta rakennetaan sisävesialueelle lisää, sen rakenteessa on keskeistä joustavuus (kurssien sisältö, oppilasrakenne, toteutustavat, aikataulut ...) ja suorat kytkennät käytännön toimiin kentällä.

Lisätietoja oppilaitoksesta: www.kalakoulu.fi

2.4 FIC Oy (Fish Innovation Centre) Tervo / Vesannon irtopakastuslaitos

Vesannolle valmistui irtopakastuslaitos vuoden 2008 keväällä ja koekäyttö alkoi kesällä ja syksyllä. Laitoksen pakastuskapasiteetti on ainakin riittävä, 750 kiloa tunnissa! Laitos valmistui entisiin tuotantotiloihin, joiden yhteydessä oli valmiina mittavat pakkasvarastotilat. Laitos toimii aiemmin valmistuneen kalanjalostustilan yhteydessä ja molempien laitosten toiminnasta vastaa kalastajien omistama Vesannon Kala osuuskunta. FIC Oy vastaa osaltaan aloitusvaiheessa pakastuslaitoksen tuotteiden laadunvalvonnasta, myynnistä ja asiakaskontakteista. Vesannon Kala osuuskunnan ja FIC Oy:n edustajien kanssa tarkennettiin pakastuslaitoksen toimintaan ja hyödyntämiseen liittyviä käytäntöjä ennen toimijahaastatteluja. Niistä informoitiin myöhemmin kalastajia ja selvitettiin heidän halukkuutta toimittaa kalaa pakastamoon.

FIC Oy:n suunnitelmissa oli myös järjestää syksyllä laaja sidosryhmätilaisuus pakastamolle, mutta se peruuntui, koska laitoksen koekäyttö ja testaukset viivästyivät hieman alkuperäisistä aikatauluista. Vuoden 2008 kuluessa ei päästy pakastaman kovin suuria yksittäisiä eriä tai kokonaismääriä, joitakin näyte-eriä toimitettiin kuitenkin Eurooppaan. FIC Oy:ltä saatujen tietojen mukaan pakastettujen muikkujen kokonaismäärä oli noin 40-60 tonnia. Lähialueen kalamäärät eivät tule pelkästään riittämään laitoksen kannattavaan toimintaan, vaan kaloja on hankittava laajalta alueelta. Kuljetusjärjestelyt ja -kustannukset sekä raaka-aineen esikäsittelytyö (perkaus syönnösaikaan...) tulevatkin vaikuttamaan merkittävästi laitoksen, samoin kuin muidenkin vastaavien laitosten toiminnan kannattavuuteen.

Lisätietoja : www.fic.fi

3. Toimijahaastattelut

Kalastajahaastattelut keskitettiin kalasatamien tai jalostustilojen ympärillä toimiviin kalastajiin, kalastajaryhmiin tai heidän yhteyshenkilöihin. Kaikkia kalastajia ei siis ollut tarkoituskaan haastatella, eikä se olisi ollut hankkeen aikataulun puitteissa mahdollistakaan. Haastatellut henkilöt ovat käytännössä myös paikallisia aktiivitoimijoita, jotka osallistuvat alueellaan aktiivisesti satamien ja jalostustilojen pyörittämiseen sekä kalastuskuntien ja kalastusalueiden toimintaan.

Suomen elinkeinokalatalouden
toimintaohjelma
2007-2013

Kalastajahaastatteluilla ei haettu yksityiskohtaisia tietoja yksittäisten kalastajien saalismääristä, pyyntiponnistuksista tai muista seikoista, vaan tavoitteena oli muodostaa kokonaiskuva paikallisista toimintatavoista ja -kapasiteetista. Tietojen perusteella voidaan kuitenkin yleisellä tasolla arvioida selvityshankkeen kohdealueen vuosittaisia saalismääriä ja -lajeja, pyydysmääriä ja kalastuksen ammattimaisuuden tasoa.

3.1 Lestijärvi , kalastaja Aulis Kiiskilä

Sijainti kalatalouskartalla

Lestijärvi kuuluu Pohjanmaan TE-keskuksen, ProAgria Keski-Pohjanmaa ry:n kalatalouskeskuksen sekä Lestijärven kalastusalueen toimialueeseen.

Kalastaja itse

Aulis Kiiskilä on toiminut kalastajana vuodesta 1988 lähtien valmistuttuaan iktyonomiksi Paraisilta, silloisesta Valtion kalatalousoppilaitoksesta. Kalastus on ollut päätoimista vuodesta 1991 lähtien. Kiiskilän toimintaperiaatetta kuvataan tässä raportissa (häneltä saaduilla valtuuksilla) melko yksityiskohtaisesti, koska hänen toiminnassaan henkilöityy sisävesien ammattimaisen kalastuksen perusluonne ja -rakenne erittäin hyvin.

Tarinan lähtökohdaksi **Kiiskilän perusmotto** :

”Ammattikalastajan on kalastettava euroja, niillä maksetaan nykyään ruokakaupan laskut !”

Opiskelujen päätyttyä perustettiin perhe ja hankittiin tila kotikonnuilta ja kaupan yhteydessä myös kalastusoikeudet Lestijärveen. Järven pinta-ala on vain 6500 hehtaaria ja keskisyvyys vain 2.6 metriä, mutta silti se antaa toimeentuloa Kiiskilän lisäksi toiselle rysäkalastajalle. Kiiskilän kalastus on päätoimista eli antaa 100 %:sen toimeentulon.

Kalastusvuoden kierto

Talvikalastus

Lestijärven jäätyessä syksyllä viritetään talvinuottakalusto pyyntikuntoon. Erikokoisia nuottia on käytössä kaikkiaan viisi kappaletta, koska niillä pyydetään vuoden mittaan kalaa (eli euroja) myös muista vesistä. Lestijärvessä käytettävä nuotta on kevytrakenteinen (ympärysmitta n. 300 metriä ja korkeus 6 metriä), koska järven syvimmässäkin kohdassa vettä on vain kuusi metriä. Kevyellä nuotalla Kiiskilä kalastaa yksin, jolloin saalismuikkuja (=euroja) ei tarvitse pyytää päivää kohti kuin sen verran mitä pystyy ja ehtii illemmalla yksin jalostaa ja pakata myyntiä varten eteenpäin. Kakun jakoakaan ei tarvitse miettiä ja jos homma ei toimi, syyllinenkin löytyy läheltä. Käytännössä 100 kiloa on sopiva määrä yhden päivän aikana pyydetäväksi ja jalostettavaksi. Muikun lisäksi saaliiksi kertyy talvella haukea ja jonkin verran ahventa. Pyydysten lisäksi talvella kalastukseen tarvitaan uittolaitteet, moottorikelkka ja mönkijä, jotta kalaan päästään kaikilla keleillä.

Kevät ja alkukesä

Jäitten lähdön jälkeen viritellään pyyntiin 3-4 avorysää, jotka nekin ovat melko kevyitä järven mataluuden takia. Rysäkalastuskausi Lestijärvessä jatkuu elokuun puoliväliin, jolloin muikkujen saalismäärät heikkenevät niin ettei euroja pyynnissä enää kerry. Rysiä on kaikkiaan olemassa kaikkiaan 15 kappaletta, koska niitä käytetään myös hoitokalastuksessa.

Loppukesä ja syksyn avovesikausi

Rysien käyttö ja eurojen kalastus muuttaa hieman muotoaan. Toimeentuloa saadaan myös vesistöjen hoitopyynneistä ympäri Suomea ja myös Viron järviltä on kertynyt kokemusta jo usean vuoden ajalta. Hoitopyynnejä ei aina pysty yksin toteuttamaan, vaan niitä toteutetaan yhteistyössä muiden ammattilaisten kanssa. Kohteet ovat usein projektiluonteisia (käytännössä aina), joissa paikalliset toimijatahot määrittävät hoitotavoitteen, vähäarvoisen kalaston poistotarpeen sekä varaavat siihen rahoitusta. Nykyään hoitopyynnistä ja sen myönteisistä vaikutuksista vesistöihin on jo käytännön kokemuksia olemassa ja myös realiteetteja ymmärretään, varsinkin sen että pyyntiä on suoritettava useina vuosina, jotta kalakantojen vääristyneeseen rakenteeseen voidaan riittävän tehokkaasti vaikuttaa.

Viime vuosina hoitokalastusta on suoritettu mm. Sotkamossa, jossa vajaan viikon kalastusjaksolla saalista kertyi 13 rysällä 22 000 kiloa (lahnaa, särkeä) ja järvellä tavoitteena ollut 80 kg/ha (16 500 kg) ylittyi reilusti. Virossa kalastusta on toteutettu useana vuonna samassa järvessä, jossa saalis on tippunut (eli kalaston rakenne korjautunut) huippuvuoden 80 000 kg:n saalista viimeisimpään 22 000 kg:n saaliiseen. Kokonaistuloista hoitopyynnin osuus on Kiiskilällä ollut vuosituloista noin 40 %, eli viiden kuukauden elanto euroina.

Hoitopyynnin menetelmien, välineiden ja osaamisen kehittäminen liittyy Kiiskilän kalastushistoriaan konkreettisesti myös toista kautta. Lestijärven tila ja kalaston rakenne oli heikentynyt voimakkaasti 1980 -luvun loppupuolella. Kiiskilä ja muutamat muut paikalliset aktiivikalastajat aloittivat muutaman vuoden kestäneen hoitopyynnin, jolla särkikalaa poistettiin vuosittain noin 20 000 kiloa. Kalaston rakenne koheni ja muikku sai elintilaa, jonka jälkeen pyydetäviä ikäluokkia on Lestijärvessä riittänyt, eikä särkikaloja tule edes sivusaaliina kovinkaan paljon vuoden mittaan.

Toimitilat ja pyyntikalusto

Kiiskilä rakennutti omat kalanjalostustilat pihapiiriinsä vuonna 2000 paikallisen TE-keskuksen avustusten turvin (KOR –rahasto). Investoinnin kokonaiskustannusarvio oli noin 500 000 markkaa, johon saatu avustusosuus oli 40 %. Rakennukset eivät ole aivan rannassa, jonne matkaa kertyy puoli kilometriä. Pyyntikalustoa ja saalista kuljetetaan mönkijällä, moottorikelkalla tai pakettiautolla. Toimitilat on hyväksytty laitosrekisteriin ja toimitoja ovat koneellinen perkaus, fileointi, pakkaus,

kylmävarastointi, pakkasvarastointi sekä luonnollisesti jäähileasema. Viimeisimmässä hygienialain mukaisessa tarkastuksessa päivitettiin laitoksen ja toiminnan omavalvontasuunnitelma.

Aiemmin mainitut kaikki pyydykset ovat omatekoisia eli ammattitaidolla alennetaan niiden hankintakustannuksia. Verkkokalustoa ei ole käytännössä lainkaan. Kalastus tapahtuu perämoottoriveneillä, jotka on hankittu myös hoitokalastukseen soveltuvina. Kuljetuskalustona on myös lavapakettiauto.

Saaliskertymä, tehostusmahdollisuus

Lestijärven pyynnissä saalista kertyy vuoden mittaan noin 20 000 kiloa (muikku), joka myydään pääosin torikauppiaille (50 %), tukkuihin ja vähittäiskauppoihin (40 %) sekä suoraan ”kylän miehille” (10 %). Muikun kalastusta säädellään täysin kysynnän mukaan, rysiä laitetaan pyyntiin vain sen verran kuin markkinat sallivat ja talviapajia vedetään samoin vain tilatun saaliin verran. Talvikalastuksen sivusaaliina kertyy vuosittain haukea noin 1500 kiloa, joka fileoidaan myyntiä varten. Joskus fileoidaan myös muiden kalastajien tai välittäjien suomukaloja, koska kaikilla ei ole siihen sopivia tiloja tai taito ei riitä. Pyynti mitoitetaan niin, ettei ulkopuolista työvoimaa tarvitse palkata, vain vaimo auttaa joskus saaliin käsittelyssä.

Viime vuosina pyöreän muikun kalastajahinta on ollut keskimäärin 2.60 euroa/kg ja peratun 3.50 euroa/kg. Haukifileesta on saatu 3.5-4.0 euroa/kg. Kiiskilä voi kohottaa kalastustehoa nykyisillä välineillä varsinkin muikun osalta reilustikin, jos esimerkiksi pakastamojen toimintaketjujen ja tuotteiden myyntikanavien kehittyessä ja tuotteille avautuu uusia markkinoita. Saaliin kuljetus vaikka Vesannolle asti (n. 200 km) on mahdollista omalla kalustolla, ainakin joinakin päivinä viikossa.

Kalastuksen ongelmia

Alkuvaiheessa oli hieman vaikeuksia saada riittävästi pyyntioikeuksia rysille ja nuotille, koska aina on tahoja, jotka vierastavat tehopyydyksiä. Lestijärven hoitopyynnin tuloksellisuus kuitenkin osaltaan hälvensi pahimpia pelkoja. Lestijärvellä on vain yksi kalastuskunta ja toinen keskeinen vedenomistaja on Metsähallitus (n. 1/3 pinta-alasta), jonka vesialueet on aina joustavasti saatu vuokralle ammattipyyntiin. Kiiskilä toimii nykyään kalastuskunnan esimiehenä ja kalastusalueen hallituksessa, jolloin voi vaikuttaa suoraan kalavesien hoitoon ja käyttäjärjestelyihin. Kalavesien hallintaan ja käyttäjärjestelyihin pitäisikin saada selkeää muutosta ammattimaisempaan suuntaan, koska mm. vesien tilan heikentyessä tarvitaan selkeitä toimia ja kannanottoja siihen vaikuttaviin osatekijöihin. Ne eivät saa olla ristiriidassa omistuksenkaan suhteen.

Saaliin hintataso on pysynyt alhaisena, vaikka pyyntikustannukset (kalusto, toimitilat, polttoaineet) ovat viime vuosina merkittävästi kohonneet. Kalan kulutus on myös kasvanut, mutta sekään ei näy kalastajainnoissa. Hintaongelmien täytyykin liittyä tukku- ja vähittäismyyntiketjuun. Valvonnan

tehostamisella myyntiketjussa kalastajalta eteenpäin voisi vaikuttaa ainakin ketjun ”epäammattimaisiin” toimijoihin, jotka usein ovat heikentämässä hintatasoa.

Yhteenvetoa

Kalastaja Kiiskilä toimii kalojen, vesien ja luonnon ehdoilla turvatakseen jatkuvan elannon kalastamalla. Kaikentasoinen kokonaisuutta edistävä yhteistyö ja verkottuminen kiinnostaa, kunhan toiminnoissa on käytännön järki ja realismi päällimmäisenä. Toiminta perustuu myös pitkäaikaiseen kokemukseen, jota on täydennetty koulutuksella.

Aulis Kiiskilä, Lestijärvi

- muikun rysä- ja nuottakalastusta Lestijärvellä ja hoitokalastusta laajalla sektorilla
- myyntituotteet pyöreä ja perattu muikku, suomukalafilet
- ostajina torimyyjät, vähittäis- ja tukkuliikkeet
- hoitopyynnissä asiakkaina julkisyhteisöt ja erillisprojektit
- omat toimitilat ja pyyntikalusto
- mahdollisuus lisätä selvästi pyyntitehoa, jos markkinatilanne vakaantuu
- välittömiä investointitarpeita ei ollut

Kalastajan omia loppukommentteja

Kalastaminen on oltava ympärivuotista, jotta mieli pysyy virkeänä.

Järvelle on muistettava lähteä olosuhteista riippumatta.

Suuria kalamääriä on mukava pyytää ja käsitellä, mutta ne on voitava muuttaa myös rahaksi.

Kunniakas ”Järvimies” –nimitys periytyy 1600 –luvun eräkulttuurista, jolloin saaliiden eli elannon perässä liikuttiin vuoden mittaan pitkiäkin matkoja.

3.2 Pyhäjärven kalastusyhteisö

Sijainti kalakartalla

Oulun läänin Pyhäjärvi kuuluu Kainuun TE-keskuksen ja ProAgria Oulu ry:n kalatalouskeskuksen toimialueeseen.

Satama, kalastajat

Pyhäjärven Emoniemen kalasatama aloitti toimintansa vuonna 1996 ja laajennusosa valmistui vuonna 1998. Laajennuksen kustannus oli noin 22 000 euroa, josta Kainuun TE-keskus rahoitti 17 000 euroa (75 %). Viimeisin laajennus ja hygieniasaneeraus tehtiin vuonna 2006 ja sen kustannusarvio oli noin 50 000 euroa, jonka TE-keskuksen kalatalousosasto rahoitti kokonaan. Sataman kautta toimii nykyään 5 kalastajaa, joilla kalastustuloilla on merkitystä toimeentulon

kannalta. Parhaimmillaan sataman kautta on toiminut parikymmentä kalastajaa. Satamaan ei ole erikseen perustettua yhtiötä tai osuuskuntaa, vaan kalastajat ovat muuten keskenään sopineet käyttöjärjestelyistä. Satamaisäntänä toimii päätoimeentulonsa kalastuksesta saava Pekka Homanen, joka ainoana harjoitti kalastusta ympärivuotisesti. Homanen on opiskellut iktyonomiksi Paraisten kalatalousoppilaitoksessa. Homasen ohella sataman kautta toimii toinen kalastaja, jonka kalastustulot ovat vähintään 35 % kokonaistuloista. Sataman ja sen varusteet omistaa Pyhäjärven kaupunki, jolle kalastajat maksavat nimellisen käyttömaksun, johon sisältyy kaikki käyttökustannukset.

Satamassa on jäähileasema, jalostustilat, kylmävarastot tuorekalalle ja jalosteille, pakkasvarasto, perkaustilat /-kone, tarvittavat tauko- ja varastotilat sekä venelaiturit. Satama-allas ja laiturit on suojattu aallonmurtajalla. Purkitusta ja savustusta satamassa ei harjoiteta. Satama on laitosrekisterissä, johon liittyy v. 2008 päivitetty omavalvontasuunnitelma. Viimeisimmän saneerausremontin jälkeen satamassa ei ole kalastajien mielestä investointitarpeita, jotka parantaisivat oleellisesti sen käyttömahdollisuuksia.

Pyhäjärvi kalastuskohteena

Pyhäjärven pinta-ala on 12 800 hehtaaria ja järven keskisyvyys on 6.2 metriä ja syvin kohta 31 metriä. Järvi on profiililtaan aava, selkävettä ja syvänealueita on runsaasti, joten perusolosuhteet muikun menestymiseen ovat hyvät. Keskeiset apajapaikat ovat muutaman kilometrin etäisyydellä satamasta, joten välimatkat pysyvät kohtuullisina. Satama perustettiin aikanaan kalastuskohteiden ja apajapaikkojen sijainnin suhteen mahdollisimman edulliseen paikkaan. Järvellä toimii kolme kalastuskuntaa, jotka ovat sopineet kalaveden hoitotoimet (poikasistutukset, hoitopyynti, muut tekniset kunnostukset) organisoitavaksi kalastusalueen kautta. Paikalliset kalastajat saavat järvelle riittävästi ammattimaiseen kalastukseen tarvittavia pyyntioikeuksia ja -lupia. Lisäaluetarvetta ammattimaiseen kalastukseen ei sataman kautta toimivilla kalastajilla ole.

Kalastustavat, saalis, pyyntikapasiteetti

Sataman kalastajat harjoittavat pääosin rysä- ja verkkopyyntiä. Talvinuottakalastusta harjoittaa vain yksi kalastaja (Pekka Homanen) osamiehineen. Rysäkalastusjakso alkaa toukokuussa jäiden lähdön jälkeen ja jatkuu kesä-heinäkuulle. Avorysiä kalastajilla on muikun kalastuksessa käytössä 4-5 kappaletta. Verkkopyynti keskittyy syksyyn, josta pääosa on mätimuikun pyyntiä lokakuussa. Saaliskaloista muikku on keskeisin, keskimääräisten kalastusvuosien aikana kokonaissaalis on ollut 30 -35 000 kiloa. Vuotuisesta kokonaistulosta muikun mädin myynnillä on erittäin suuri merkitys. Sitä myydään syksyllä tuoreena ja myöhemmin talven aikana pakasteena. Muikun kalastuksen ohessa kertyy kuoretta vuodessa 8 000 -10 000 kiloa, sekä jonkin verran suomukalaa (ahven, kuha, hauki). Suomukala myydään pääosin fileenä. Muikun menekkiä rajoittaa joinakin vuosina sen pieni keskikoko. Pyhäjärven muikku on melko hidaskasvuista ja varsinkin runsaiden ikäluokkien vallitessa kasvunopeus luonnollisesti hidastuu.

Pyöreän muikun kalastajahinta on viime vuosina ollut 2.5 -3.0 euroa/kg ja peratun noin 5.5 euroa /kg. Muikun mädin hintataso on vaihdellut 47-50 euron välillä, hieman myyntiajankohdasta riippuen. Muikkusaaliista suurin osa myydään torimyyjille ja jatkojalostajille, seuraavaksi suurin ostajaryhmä on vähittäiskaupat ja yksittäisiä eriä on toimitettu tukkuliikkeisiin. Pyhäjärven kalastajat tekevät yhteistyötä tämän hankkeen kohdealueen kalastajien ja jalostajien kanssa, mm. Viitasaarelta ja Vesannolta ostetaan välillä muikkua tai myydään heille. Asiakkuuksista huolehditaan myös silloin, kun oma pyynti ei ole mahdollista tai kannattavaa.

Kuoreen myynti on ollut hankalaa, sitä on jonkin verran mennyt rehuksi turkistarhoille. Muutamia koe-eriä kuoretta on toimitettu Padasjoen pakastamoon talvipyyntistä 2-3 vuotta sitten. Ongelmaksi muodostuivat kuitenkin pienet toimituserät (3 x 500 kg) ja pitkät kuljetusmatkat (n.400 km). Kuore myytiin Padasjoelta eteenpäin Espanjaan. Kuljetusta vaikeutti myös sopivan kaluston puute, pakettiautolla yksittäisten pienten erien toimitus on kallista ja lisätyötä vaativaa toimintaa, josta ei tahdo palkkaa kertyä vastuullisille toteuttajille.

Pyhäjärven alueen vesistöjen hoitopyyntiä toteutetaan vuosittain erillishankkeina, joissa kalastusta suorittaa erikseen palkattu henkilöstö. Vuotuisesta saaliista (50-70 000 kg) sataman kalastajat hyödyntävät jonkin verran jalostamalla ja markkinoimalla muun saaliin ohessa.

Ongelmia, kapasiteetin lisäysmahdollisuuksia

Olosuhteet

Parina viime vuonna talvien heikot jää- ja sääolosuhteet ovat vaikeuttaneet oleellisesti Pyhäjärvellä talvinuottausta. Järvi on jäänyt poikkeuksellisen myöhään ja kalastusjakso on myös kevätyillä jäänyt lyhyeksi. Ahtojäät, sohjo ja vesi jäällä yms. seikat ovat vaikeuttaneet kulkemista ja nuotta-apajien tekoa, vaikka jääkansi olisi muuten kestänyt. Kalastuspäivien vähäisyys ja pienet saaliskertymät vaikuttavat tietenkin suoraan vuosittaiseen kalastustuloon. Muikun talvi- ja kevätkalastuksen puuttuminen voi edelleen hidastaa pyynnin kohteena olevien ikäluokkien kasvua, jolloin vaikutus kohdistuu tietenkin myös avovesipyyntiin. Pientä muikkua (alle 10 cm) ei juuri kannata kalastaa, koska sitä ei käytännössä kukaan osta.

Hintataso

Muikun ja suomukalan hintataso on pysynyt alhaalla vaikka kustannustaso on kohonnut. Muikkujen kannanvaihtelut vaikuttavat osaltaan edelleen hintatasoon ja markkinoiden epävakautteen. Jos useissa suurissa järvissä on pyydetävää ikäluokkaa runsaasti, ilmestyy pyyntiporukkaakin yleensä lisää. Saaliin myynti- ja kauppaketjun jäsentymättömyys vaikuttaa myös ammattimaisesti pyyntiä harjoittavien kalastajien saamaan hintaan.

Kalastuskapasiteetin lisäys

Pyhjärven kalastajat voisivat lisätä vuotuista pyyntikapasiteettiä, jos se olisi taloudellisesti järkevää eli markkinat vetäisivät paremmin ja tasaisemmin. Järven muikkukannan edellytysten turvaamiseksi voisi kuoreen kalastusta (varsinkin talvella) tehostaa. Vesannon pakastuslaitos on kohtuullisen matkan päässä (n.150 km) ja mikäli sen toiminta ja tuotteiden markkinointi lähtee kehittymään toivotulla ja suunnitellulla tavalla, pakastuksen hyödyntämistä markkinoinnissa tullaan selvittämään. Talvipyyntin tehostamista suurempi ongelma on järkevän kuljetusmenetelmän organisointi satamasta Vesannolle tai kauemmaksi muihin pakastamoihin. Sama porukka joka kalastaa täyden päivän, ei välttämättä edes ehdi kuljettaa saalista järkevässä ajassa pakastamolle laadun kärsimättä. Myös sopivan kuljetuskaluston puute heikentää kokonaisuuden toimivuutta.

Muikun ja suomukalan pyyntitehoa on myös mahdollista nostaa, jos markkinat ja hintataso selkeytyisivät. Pakasteena eteenpäin kaupattavassa muikussa on osittain samat ongelmat kuin kuoreen osalta eli lisäsaaliin kuljetus pakastamolle. Lisäksi aikaa ja henkilöstöä on muikun osalta sidottava lisää esikäsittelyyn eli perkaukseen ja pakkaukseen.

Elinkeinon edellytysten kehittymisen kannalta kalastajalle ei ole tärkeää työmäärän, vaan saaliin myyntitulojen lisääminen ja tulotason vakiinnuttaminen.

Toimintaympäristön parannusehdotuksia

Pyhjärven aktiivikalastajien keski-ikä ei ole vielä kovin korkea (noin 45 vuotta), mutta nuorempaa porukkaa ei ole juurikaan ”kasvamassa” kalastajiksi. Uusia toimia nuorempien toimijoiden aktivointiin tarvitaan selkeästi. Tietoa tarvitaan erityisesti kokonaisuuden toimivuuteen, kaikkia toimintaan liittyviä osa-alueita pitäisi hallita: pyydysrakennus, kalankäsittely, kalaston ja vesien hoito, kalaston tuntemus, luonnon olosuhteet, talousasiat, markkinointi jne.

Eri alueen kalastajien eritasoisen yhteistyön lisäämisellä voisi olla mahdollista vaikuttaa hintatasoon sekä markkina- ja myyntiketjun kehittymiseen. Valvonnan tehostamisella kauppaketjun muissakin osissa kuin tuotannon alkupäässä (kalastajat) voisi vaikuttaa epäkohtiin (hintataso, hinnanvaihtelut, polkumyynti, laatutaso...) ilman erillisiä uusia säädöstoimia, jotka veisivät vain turhaa aikaa ja energiaa.

Yhteenvetoa, Pyhjärven kalasatama

Pyhjärven kaupunki, kalastusalue ja osakaskunnat toimivat aktiivisesti kalavesien hoitoon ja kalastuksen kehittämiseen liittyvissä asioissa. Usean vuoden ajan on toteutettu yhteishankkeita hoitopyynnissä ja muissa vesien kunnostustoimissa (kasvuston niitto) Niiden osalta on tehty alueiden välistä yhteistyötä Pohjoisen Keski-Suomen ja Pohjois-Savon suuntaan. Pyhjärven kaupunki on turvannut osaltaan ammattikalastajien toimintaedellytyksiä rakentamalla ja luovuttamalla kalasataman kalastajien käyttöön edullisella sopimuksella.

Kalastajilla on osaltaan jo kokemusta eritasoisista yhteistyökuvioista eri tasoilla ja varmasti halukkuutta olla mukana jatkossa kehittämässä ammatin toimintaedellytyksiä. Käytännön realismi on myös esillä: turhaa suunnitella liian monimutkaisia toimintamalleja, joita ei voi saada käytännössä toimimaan.

Pyhäjärven kalasatama / Pyhäjärven kaupunki

- satamassa toimii osa-aikaista 5-6 aktiivikalastajaa, ei osuuskuntaa tai yhtiötä
- keski-ikä noin 45 vuotta, nuorempia ei ole tulossa mukaan
- pääosin muikun verkko-, rysä- ja nuottakalastusta, vuosisaaliit 30-35 000 kg
- myyntituotteet pyöreä ja perattu muikku, muikun mäti
- sivusaaliina kertyy kuoretta vuositasolla 8 -10 000 kg, ei pysyviä markkinoita
- suomukala myydään fileenä
- myynti torimyyjille, jalostajille, vähittäisliikkeisiin, pieniä eri tukkuliikkeisiin
- kalastustehoa voidaan nostaa muikun ja kuoreen osalta, jos markkinatilanne selkeytyy
- ei merkittäviä investointitarpeita

3.3 Pielavesi, Keitele / Säviän Kala Oy, Pekka Tuhkanen

Sijainti kalatalouskartalla

Pielaveden kunta, Säviän kylä. Pohjois-Savon TE-keskuksen ja Pohjois-Savon Kalatalouskeskus ry:n sekä Nilakan ja Pielaveden kalastusalueiden toimialuetta.

Säviän Kala Oy, Säviän kalasatama

Pielavedellä ja Nilakalla toimineet kalastajat perustivat osakeyhtiön vuonna 2002, samaan aikaan Säviän kylälle rakennettiin kalasatama entisen meijerin tiloihin. Osakkaita yhtiössä oli kaikkiaan yhdeksän vuonna 2008. Yhtiön yhteyshenkilö, Pekka Tuhkanen Keiteleeltä toimii sivutoimisena kalastajana ja hänen kauttaan on koottu tietoja tähän selvitykseen. Säviän Kala Oy vastaa sataman toiminnasta, kalojen esikäsittelystä, jalostuksesta ja markkinoinnista. Yhtiö maksaa kunnalle vuokraa tiloista ja vastaa käyttökuluista.

Sataman rakennutti Pielaveden kunta, joka omistaa tilat edelleenkin. Satama sijaitsee Pielaveden ja Nilakan välisellä kannaksella. Rakentamisen kustannusarvo oli noin 400 000 euroa ja siihen saatiin TE-keskuksen avustusta 90 %. Satamatoimintoja ovat: jäähileasema, kolme perkauskonetta/-linjaa, ahvenen fileointi- ja nahoituskone, kylmäsäilytystilat, pikapakastamo ja pakkasvarasto (25 000 kg). Savustus- ja purkitustiloja satamassa ei ole.

Selvityshankkeen aikana oli suunnitteilla tilojen kunnostussaneeraus nykyisten elintarvikelainsäädännön vaatimusten mukaisiksi. Kunnostussuunnitelmaan liittyy myös kalankäsittelytilojen laajennus. Saneeraushankkeen kustannuksiksi arvioitiin noin 600 000 euroa.

Pielavesi ja Nilakka kalastuskohteina

Pielaveden järviältäan pinta-ala on 11 000 hehtaaria ja maksimisyvyys noin 40 metriä. Järvi on karuhko ja syvännealueet laaja-alaisia, joka mahdollistaa mm. talvinuottauksen. Nilakka on pohjoisosaltaan tummavetinen, eteläosan vesi on kirkkaampaa. Järvi on melko matala, syvin kohta 28 metriä. Järven profiili soveltuu hyvin varsinkin rysä- ja verkkopyyntiin. Kalastajien toimintaa helpottaa Säviän sataman sopiva sijainti järvien kannaksella, liikkuminen saaliin perässä eri sesonkiaikoina eri alueilla on helppoa. Kalastuslupien ja -oikeuksien saannin osalta oli hieman ongelmia 2000 -luvun alussa, kun avorysäpyyntiä alettiin harjoittamaan. Toiminnan vakiintuessa ammattimaiseen kalastukseen lupia on ollut paremmin saatavilla, kuitenkin lähinnä kalastuskuntien osakkuuteen perustuen. Selkeytystä ammattimaisen kalastuksen lupajärjestelyihin tarvitaankin ammatinharjoittamisen edellytysten vahvistamiseksi. Pielaveden altaalla toimii 17 kalastuskuntaa ja Nilakalla 10 kappaletta. Järvet ympäristöineen muodostavat omat kalastusalueensa, Nilakka ja Pielavesi.

Kalastustavat, saalis ja pyyntikapasiteetti

Säviän Kala Oy:n kalastajat harjoittavat pääosin verkko- ja rysäkalastusta (avo- ja vannerysät). Nuottia on käytössä 3-4 kappaletta. Avorysäkalastukseen ja -tekniikkaan oppia haettiin pääosin Keski-Suomen kalatalouskeskuksessa työuransa tehneeltä Jaakko Tammelinilta, joka on keskeinen pyydystekniikan kehittäjä järvialueilla. Saalislajeja ovat muikku sekä suomukaloista ahven, kuha ja hauki. Kokonaissaalismäärät keskimääräisinä vuosina ovat noin 45 -50 000 kiloa. Siitä muikun osuus on selvästi suurin, noin 90 %. Loppuosa koostuu ahvenesta, kuhasta ja hauesta, jotka myydään fileenä. Suomukalojen ja erityisesti kuhafileen pyyntiin panostetaankin jatkossa lisää, koska niiden kysyntä ja hintataso on paljon vakaampaa kuin muikulla. Pyöreän muikun hintataso on ollut noin 2.0 euroa/kg ja peratun noin 4,0 euroa/kg. Ahvenfileestä on saatu 12.0 euroa/kg ja kuhafileestä 14.0 euroa/kg. Varsinkin pyöreän muikun kysyntä ja hintataso on vaihdellut voimakkaasti ja vähenee koko ajan. Toiminnan alkuaikoina (2000 luvun alussa) pääosa saaliista myytiin lähialueelle ja suoraan tukkuliikkeisiin. Tukkuliikkeet ovat nykyään keskeisin myyntikanava, osuus kokonaisymyynnistä on 90 %. Loput myydään suoraan savustamoille ja torikauppiaille. Päämarkkina-alueet ovat Kuopion seutu ja Viitasaaren suunta.

Yhteistyöhankkeita, kalastuksen tehostamismahdollisuuksia

Säviän sataman kalastajilla on kokemusta kalojen markkinoinnista Eurooppaan (v. 2005-2007), päävientimaat olivat Viro, Italia ja Ranska. Kaloja toimitettiin vientiin kaikkiaan yli 12 000 kiloa, josta pääosa pyöreänä pakastettua muikkua sekä jonkin verran suomukalafilettä. Myynti tapahtui osittain Padasjoen hankkeiden kautta, osittain suoraan omien kontaktien kautta. Varsinkin suomukalafileiden kysyntää Euroopassa oli ajoittain melko paljon, mutta asiakkuuksien hoitaminen oli vielä tuolloin vaikeaa. Kalojen tuotanto- ja vientiketju kokonaisuudessaan pyynnistä ”tilinmaksuun” oli varsin työläs, eikä vientikauppaa ole myöhemmin jatkettu.

Vesannolle vuonna 2008 valmistuneeseen pakastamoon ei toimitettu vielä kalaa, koska sen toiminta ei ehtinyt vakiintua. Vesannon pakastamolle on matkaa vain 60 kilometriä, joten kuljetusmatka ei ole jatkossa ylivoimainen este saaliin toimitukseen pakastamoon. Pakastamojen kautta tapahtuvaan markkinointiin Säviän sataman kalastajilla on mielenkiintoa, jos sen kautta voi saada lisäarvoa saaliin markkinointiin, tasaisempaa kysyntää saaliille tai markkinoita uusille kalalajeille. Esim. kuoreen kalastuksella saataisiin elintilaa tasaisille muikkukannoille. Kuoretta kertyy varsinkin talvinuottauksessa sivusaaliina ja lisäpyynnin kohdistaminen siihen on myös mahdollista, jos kysyntää löytyy. Olennaista on kuitenkin, ettei kalastajien nykyinen työmäärä kasva, jos se ei tuo tullessaan lisämarkkinaa.

Ongelmia, ratkaisuehdotuksia

Perusongelmat ovat Pohjois-Savossa aivan samanlaisia kuin muuallakin. Hintatason ja markkinatilanteen vaihtelu vaikeuttaa etenkin muikun kalastusta. Tuotantoketjua ja laatua valvotaan kalastuksen osalta tehokkaasti, mutta markkinointi- ja myyntiportaassa on puutteita. Valvonnan tehostaminen etenkin vähittäiskaupoissa, voisi vaikuttaa nopeastikin kalakaupan rakenteeseen sekä kysynnän ja tarjonnan tasaantumiseen. Ammattimaisen kalastuksen lupajärjestelmä kaipaa yhtenäistämistä ja selkeytystä, varsinkin järvioltailla, joissa vesialueet ovat pirstaleisia ja varsinaisen ammattipyynnin kulttuuri nuorta. Kalakantojen vaihtelut, uusien pyyntivälineiden ja -menetelmien kehittäminen ja käyttöönotto aiheuttavat usein turhaa keskustelua.

Kalastajien ikärakenne on nopeasti kohoamassa, eikä ammatin jatkajia tahdo löytyä. Säviän sataman toimijoidenkin keski-ikä on reilusti yli 50 vuotta eikä nuorempia ole tulossa jatkamaan. Ammattina kalastus on ja tulee olemaan jatkossakin melko rankkaa eikä uusia toimijoita ole alalle helposti saatavilla, jos perusasioistakin (markkinointiongelmien, lupajärjestelyt ..) pitää jatkuvasti vääntää peistä. Nuorten aktivointi alalle vaatineekin paikallisia ja alueellisia erityistoimia, joilla sopeutumista voitaisiin helpottaa. Kalastusmenetelmien ja -välineiden edelleen kehittäminen, joilla voidaan toimintaa helpottaa, vaatisi myös panostusta. Kalastajien välinen paikallinen yhteistyö on nykyään käytännössä välttämätöntä mm. kalliiden toimitilainvestointien ja markkinatilanteen hallinnan takia. Isommalla porukalla voidaan sopia työnjaosta kalastuksessa, jalostuksessa ja markkinoinnissa sekä vastata paremmin mm. kausivaihtelujen ja markkinatilanteen haasteisiin. Kalastajien laajempialaisella järjestötoiminnalla voidaan luoda painetta yleisen tason ongelmien hoitoon. Säviän sataman kalastajista useat ovat jäseninä Suomen sisävesiammattikalastajat ry:ssä ja Pekka Tuhkanen toimii järjestön hallituksessa.

Yhteenveto

Säviän kalasataman, Pielaveden ja Nilakan kalastajilla on merkittävästi käytännön kokemuksista ja oman toiminnan kehittämistä johdettua perustietoa sisävesikalastuksen tilanteesta ja siihen liittyvästä ongelmakentästä. Yhteisen yhtiön perustaminen heti kalasataman ja käsittelytilojen valmistuttua loi pohjaa kalastuksen tehostamiselle ja laatuvaatimusten huomioimiseen. Kalastajat ovat tehneet yhteistyötä muiden alueiden toimijoiden kanssa, mm. kalojen vientikokeilussa (Padasjoki), pyydys- ja välinetekniikan ja uusien pyyntimenetelmien kehittämisessä sekä toiminnalla Suomen sisävesiammattikalastajat ry:ssä. Säviän sataman kalastajia kiinnostaa yhteistoimintahankkeet ja toimet, joilla voidaan tasoittaa ja selkeyttää sisävesikalajien (varsinkin muikun) markkinoita ja jotka helpottavat ammattimaisen kalastuksen harjoittamista. Tulotason parantaminen ja vakiinnuttaminen helpottaisi myös uusien toimijoiden rekrytointia alalle.

Säviän Kala Oy / Pielavesi

- kalastajien yhtiössä yhdeksän osakasta, vastaa sataman toiminnasta ja saaliin markkinoinnista
- keski-ikä yli 50 vuotta, nuorempia ei ole tulossa toimintaan
- muikun ja suomukalan verkko- rysä- ja nuottakalastusta, vuosisaaliit 40-45 000 kg
- myyntituotteet pyöreä ja perattu muikku, muikun mäti, suomukalafilet
- myynti tukkuliikkeisiin (90%), savustamoihin, vähittäisliikkeisiin
- kokemusta myös vientikaupasta Keski-Eurooppaan ja pakastettujen muikkujen kaupasta
- markkinoinnin tehostamis- ja yhteistyöhankkeet kiinnostavat, jos vakauttavat markkinoita
- pyyntitehon lisääminen on mahdollista
- keskeinen investointitarve on toimitilojen laajennus saneeraus- ja kunnostus

3.4 Vesannon Kala Osuuskunta

Sijainti kalatalouskartalla

Vesannon kunnan keskustaajama. Pohjois-Savon TE-keskuksen ja ProAgria Pohjois-Savon Kalatalouskeskus ry:n toimialuetta.

Vesannon Kala Osuuskunta, Vesannon kalasatama/pakastamo

Vesannon ja lähialueen kalastajat perustivat osuuskunnan vuonna 2004, jolloin laitettiin vireille myös kalankäsittelytilojen suunnittelu Vesannon keskustaajamaan, kuivalle maalle melko etäällä lähimmästä rannasta. Osuuskunnan perusti neljä kalastajaa. Vuonna 2008 siihen kuului kaikkiaan kuusi kalastajaa. Osuuskunta vastaa kalojen esikäsittelystä, myynnistä ja pakastamon toiminnasta. Osuuskunta ostaa ja markkinoi myös muiden kalastajien saalista, ulkopuolisia kalan toimittajia on

noin 15 kalastajaa. Osuuskunnan puheenjohtajana toimii Jaakko Hytönen ja toisena keskeisenä aktiivitoimijana ja yhteyshenkilönä Unto Kauppinen.

Kalankäsittelytilat valmistuivat vuonna 2005 ja ne omistaa Vesannon kunta, osuuskunta vastaa vain käyttökustannuksista. Hankkeen kustannusarvio oli noin 400 000 euroa, johon kunta sai TE -keskuksen avustusta 90 %. Tiloissa on normaalit käsittelytilat, kylmävarastot, jäähileasema ja perkauskone/-linja. Purkittamoa, savustus- tai muita jalostustiloja ei ole.

Toimitilojen yhteyteen valmistui vuonna 2008 pakastamo, jonka toteutushankkeesta vastasi osaltaan tervolainen FIC Oy (Fish Innovation Centre Ltd) . Rakentamisen kustannusarvio oli noin 900 000 euroa, johon TE-keskuksen avustusosuus oli 90 %.

Spiraalipakastamon maksimikapasiteetti on 750 kiloa tunnissa, joten kalaa voidaan ottaa vastaan huomattavia määriä suureltakin toimitusalueelta. Muikkua toimitettiin vuonna 2008 Kuusamosta saakka kohtuullisia koe-eriä (noin 35 000 kiloa), joiden pakastaminen hoidettiin osuuskunnan toimesta. Saalista onkin jatkossa saatava kerättyä laajalta alueelta, jotta laitoksen kannattava toiminta voidaan turvata. Pakastamon käyttöasteen kasvaessa se sitoo työvoimaa, jos esim. kesällä syönnösaikaan pakastettava muikku perataan osuuskunnan toimesta. Yhden perkauskoneen/-linjan kapasiteetti on noin 100 kiloa tunnissa. Työvoiman lisätarve tarkoittaa kuitenkin toimivia ja kasvavia markkinoita, joka on tietenkin koko toiminnan perustavoite. Jos on kysyntää, kannattaa investoida lisää ja palkata tarvittavaa työvoimaa.

Pakastamon käynnistysvaiheeseen sovittu toimintaperiaate

Vesannon Kala osuuskunta vastaa pakastustoiminnasta, raaka-aineen vastaanotosta, varastoinnista, mahdollisesta esikäsittelystä sekä tuotteiden myynnistä. Osuuskunta laskuttaa työstään ulkopuolisia kalastajia ja kalan muita toimittajia.

FIC Oy vastaa osaltaan tuotteiden markkinoinnista, laadunvalvonnasta ja etsii asiakaskontakteja.

Raaka-aineen toimittajat (kalastajat, välittäjät) vastaavat osaltaan tuotantoketjussa laadunvalvonnasta ja mahdollisesta saaliin esikäsittelystä (perkaus, fileointi ...) ja kuljetuskustannuksista pakastamolle. Jos kalat jäävät pakastamon toimijoiden myyntiin, kalastajat saavat oman osuutensa myyntihinnasta jatkokauppojen varmistuttua.

Kalastuskohteet, saaliin toimitusalueet

Kalastusta tapahtuu Keiteleen Lavianselällä, Harinkaanselkä, Karttuselällä ja Kokkoselällä, Konnevedellä, Niinivedellä, Iisvedellä, Rasvangilla, sekä Nilakalla ja Pielavedellä saakka. Kalastusalueita on käytössä runsaasti eikä lupien saannissa ole ollut merkittäviä ongelmia. Kalavedet sijaitsevat osittain Keski-Suomen, pääosa Pohjois-Savon maakunnan puolella.

Järvien erilainen luonne ja profiili turvaavat varsinkin muikkusaaliin tasaisuutta eri vuosina. Siten asiakaskontakteista voidaan huolehtia tehokkaasti. Kaikilla alueilla kannanvaihtelua eivät satu

samaan aikaan ja kasvunopeuskin vaihtelee. Muikkukatoa ei satu käytännössä koskaan kaikkiin järviin samanaikaisesti. Kuhakantojen elpyminen on osaltaan tuomassa lisäarvoa kalastukseen.

Kalastustavat, saalismääriä, pyyntikapasiteettia

Osuuskunnan kalastajat harjoittavat nuottausta, verkko- ja rysäkalastusta sekä troolausta kahdella yksiköllä. Nuottakunnat harjoittavat sekä kesä- että talvinuottausta. Nuottia on käytössä 5-6 kpl. Avorysiä on käytössä 13-14 kpl. Kalastajien keski-ikä on korkeahko, noin 45 vuotta. Muutamia nuorempiakin nuottakalastajia on tullut mukaan kalastukseen, joten toiminnan jatkuvuus on ainakin osaltaan turvautumassa.

Sataman kautta markkinoitu vuosittainen muikkusaalis on ollut noin 80-90 000 kiloa. Muikusta yli puolet myydään perattuna. Sivusaaliina kertyy jonkin verran suomukalaa (kuha, ahven, hauki...), joka myydään perattuna tai fileenä. Muuta kalaa ei muikun pyynnin ohessa juurikaan kerry. Kuoretta ei ole juurikaan erikseen kalastettu, mutta pakastemarkkinoiden kehittyessä siihenkin voidaan jatkossa paneutua. Peratun ja päättömän muikun hintataso on ollut noin 5.0 euroa ja perkaamattoman 2.0-3.0 euroa, riippuen kokoluokasta. Vuosittaisesta kalastustulon kertymässä syysmuikun mätipyynnillä on erittäin suuri merkitys. Tuotteista myydään pääosin suoraan jalostajille sekä tori- ja vähittäiskauppiaille, tukkuliikkeiden osuus on vain noin 10 %. Markkinointialue ulottuu noin 150 kilometrin etäisyydelle Vesannolta.

Pakastamon tuomaa lisäarvoa ja -myyntiä ei vielä vuonna 2008 ehditty hyödyntämään kovinkaan paljon (n. 20 000 kiloa) linjaston käynnistysvaiheen ongelmien takia. Kalastuskapasiteettia ja kalastustehoa voidaan selkeästi nostaa, kun pakastamon tuotanto- ja markkinointiketjut saadaan toimimaan. Pakastamisen uskotaan avaavan markkinoita varsinkin pienikokoiselle muikulle ja kuorelle. Pakastekauppa saattaa edistää varsinkin talvipyyntiä merkittävästi, mikä voi nopeuttaa muikun kasvua.

Yhteistoimintaverkostoja

Vesannon sataman kalastajat toimivat aktiivisesti toimialueensa kalastuskunnissa, kalastusalueissa ja muissa alan järjestöissä. Osallistumalla päätösten tekoon turvataan myös kalastuksen toimintaedellytyksiä. Kalastajia on jäsenenä myös Suomen sisävesienammattikalastajat ry:ssä sekä Lake Fish Export Oy:ssä.

Vesannon sataman kalastajat osallistuivat aktiivisesti myös Padasjoen pakastamo- ja vientihankkeisiin. Kalastajat toimittivat mm. talvella 2006 hankkeen kautta pakastettavaksi ja myyntiin vientimarkkinoille noin 8000 kiloa perattua, 10-11 cm:n kokoista muikkua sekä perkaamatonta kuoretta 6500 kiloa.

Vesannon ja Konneveden alueen kalastajia oli jo vuonna 1984 mukana perustamassa Pohjoisen Keski-Suomen Kalastajat ry:tä, jota esitellään tarkemmin kappaleessa 5.4.

Vesannon sataman kautta toimivat kalastajat osallistuvat varmasti jatkossakin yhteistyöhankkeisiin, joista on hyötyä alan ja ammatin kehittämisessä. Realismi on kuitenkin avainsana myös Vesannolla, aikaa ja energiaa on kohdennettava toimiviin, selkeää lisäarvoa tuoviin hankkeisiin ja toimenpiteisiin.

Ongelmia, ratkaisumalleja

Erityisiä toimialueeseen liittyviä ongelmia ei vesantolaisilta juurikaan esille tullut. Kalojen hintatason ja markkinatilanteen vaihtelut, sääolosuhteiden vaikutukset kalastukseen, muikun pieni koko yms. seikat tiedostettiin, mutta uskoa niiden tasoittumiseen ja kalastusolojen kohentumiseen löytyi. Satamaan liittyvän pakastamon toimintaketjujen ja markkinointikanavien selkeytyessä, luotetaan sisävesikalan kysynnän tehostuvan sekä saalis- ja myyntimäärien kasvavan. Muutos vaatii oman aikansa, kuten kaikessa muussakin kehittämistoiminnassa. Omalla pitkäjänteisellä ja tavoitteellisella työskentelyllä voidaan tavoitteisiin päästä.

Yhteenveto

Vesannolla toimivien kalastajaporukan pitkä kalastuskokemus, usko omaan toimintamalliin ja kalastuksen edellytysten kehittymiseen vakuutti myös ”ulkopuolisen havainnoitsijan”. Useiden keskustelujen jälkeen ei tuntunut enää ollenkaan hassulta, vaikka kalasatama ei ole rannassa, vaan kuivalla maalla pienen kirkonkylän keskustassa. Vesannolla ja lähialueen muissa kunnissa päättäjät tuntuvat uskovan kalastuksen kehittymiseen nykyistä merkittävämmäksi toimeentulonlähteeksi. Kalastajilla ja osuuskunnalla on keskeinen ja vaativa asema sataman ja pakastamon toiminnassa sekä lisämarkkinoiden haarukoinnissa. Merkitys korostuu entisestään pakastamon toiminnan ja sen tuotteiden kysynnän kasvaessa ja vakiintuessa, koska laitoksen maksimikapasiteetti on erittäin suuri (750 kg/h). Laitoksen toiminta edellyttää kalastajien alueellisten yhteistyöverkostojen kehittymistä, jotta raaka-ainetta saadaan riittävästi tarpeeksi laajalta alueelta.

Vesannon Kala Osuuskunta / Vesannon kalasatama ja pakastamo

- sataman ja pakastamon toiminnasta vastaavassa osuuskunnassa kuusi osakasta
- keski-ikä yli 45 vuotta, ulkopuolisia kalan toimittajia noin 15 kpl
- pääosin muikun rysä-, verkko- ja nuottakalastusta, vuosisaalis 80 -90 000 kg
- myyntituotteet pyöreä, perattu ja pakastettu muikku ja mäti, sekä suomukalafilet
- myynti jalostajille, torikauppiaille, vähittäisliikkeisiin, pieniä eriä tukkuliikkeisiin
- pakasteiden koe-eriä markkinoitu Keski-Eurooppaan
- pakastamon toiminnan ja muut markkinoiden vakauttamis- ja edistämistoimet keskeisiä
- pyyntitehoa voi nostaa huomattavasti

3.5 Konneveden Pyhälähti , Kimmo Liimatainen

Sijainti kalatalouskartalla

Konneveden Pyhälähden kylä. Keski-Suomen TE-keskuksen ja Keski-Suomen kalatalouskeskus ry:n sekä Ala- ja Keski-Keiteleen kalastusalueen toimialuetta.

Pyhälähti, Kimmo Liimatainen

Konneveden Pyhälähdellä, Keski-Keiteleen Karttuselän eteläosan alueelle, maatalan yhteyteen vuonna 1999 valmistuneista yksityisistä kalankäsittelytiloista toimitetaan pääosin Keski-Keiteleen muikkua markkinoille. Tilat on rakennettu maatalan pihapiiriin entisiin karjataloustiloihin. Käsittelytilojen kokonaispinta-ala on 60 neliometriä, johon sisältyy 8 neliömetrin kylmävarasto. Toimitilojen rakentamiseen saatiin avustusta TE-keskuksen kautta kalatalouden ohjausrahastosta. Laittevarustus koostuu jäähilekoneesta ja perkauskoneesta, jolla voidaan erotella myös muikun mätiä. Kimmo Liimatainen perkaa ja markkinoi omien kalojen lisäksi lähialueen muiden kalastajien saalista, pääosin muikkua. Jonkin verran tiloissa fileoidaan ja käsitellään ulkopuolisten toimittajien suomukalaeriä.

Kalastuskohteet, pyyntikapasiteetti, saalismääriä

Pyhälähteen kalaa tulee pääosin Keski-Keiteleellä toimivilta kalastajilta. Pyyntialuetta ovat Karttuselkä, Koivuselkä, Räihänselkä, Kertonselkä ja Lavianselkä. Kimmo Liimatainen harjoittaa itse isänsä kanssa kesä- ja talvinuottausta. Muita nuottakuntia alueella toimii 3-4 kappaletta. Talvinuottausta harjoittaa 1-3 nuottakuntaa. Kalastusaktiivisuus vaihtelee muikkukantojen ja keskikoon mukaan. Ajoittain kalaa saadaan myös troolikalastajilta. Verkko- ja rysäkalastusta harjoitetaan myös, mutta niiden saalismäärät ovat pieniä, eikä niillä juurikaan ole merkitystä kokonaistoimituksissa. Kalastusalueetta on käytössä kaikkiaan noin 10 000 hehtaaria (lisäksi troolilupa-alueet).

Viime vuosina muikkusaalista toimialueelta on kertynyt noin 50 000 kiloa vuodessa ja peratun muikun myyntihinta on ollut noin 4.5 euroa/kg. Saalis on myyty pääosin tukkuliikkeisin (90%) ja loput suoraan lähialueen vähittäiskauppoihin. Toimialueen muikku on melko hidaskasvuista ja pieni koko haittaa varsinkin talvikalastusta. Väli vuosia talvipyyntiin tulee usein. Merkittävä osa kalastustulosta kertyy muikun mädin myynnistä ja toimitiloihin oli suunnitteilla muutoksia, jotta sinne voisi hankkia toisen perkaus-/ mädinerottelulinjan. Laitteiden kalliin hankintahinnan vuoksi ensisijainen vaihtoehto on käytetyn koneen hankinta. Harkinnassa oli myös jalostustilojen rakentaminen (purkitus, savustus..). Tarvetta olisi myös perkauskoneelle, joka toimisi luotettavasti pienen muikun (alle 10 cm) perkauksessa.

Ongelmia, kehittämisehdotuksia

Muikun hidaskasvuisuus, varsinkin vahvojen ikäluokkien vallitessa, heikentää merkittävästi kalastusmahdollisuuksia. Pienelle muikulle ei ole markkinoita, vaikka sitä pitäisi pystyä pyytämään kantojen tasaisuuden turvaamiseksi. Hintatason suuret vaihtelut ja markkinoiden epävakaisuus vaikeuttavat myös jatkuvasti toimintaa ja erityisesti sen kehittämistä.

Pakastamojen ja viennin kehittämishankkeista toivotaan osaltaan ratkaisuja näihin perusongelmiin. Kimmo Liimatainen oli mukana Lake Fish Export Oy:ssä ja oli lähdössä mukaan Jyväskylän seudulle suunnitellun pakastamon toimintaan. Liikennöintiyhteydet ja -suunta sinne ovat paremmat kuin Vesannolle. Kalastuksen ja perkauksen tehon lisääminen pakastustarpeisiin on mahdollista, jos sen avulla kehittyä uusia markkinoita varsinkin pienelle muikulle. Laitokset, niiden sijoittaminen ja toimintakapasiteetti kannattaa suunnitella järkevästi kannattavien toimintaedellytysten turvaamiseksi.

Ammattimaisen kalastuksen lupajärjestelmä kaipaa myös parannusta. Kalastusaluekohtaiset lupa-alueet olisivat selkeä edistysaskel kalastuksen harjoittamiseen. Niiden hallinnoinnissa tulisi olla riittävä edustus alueen kalastajilla.

Nuorempien kalastajien rekrytointi alalle on tärkeää. Pyhälahden ympärillä toimivien kalastajien keski-ikä on reilusti yli 50 vuotta eikä nuorempaa porukkaa ole tulossa lisää. Joustavien ja käytännönläheisten koulutusjärjestelmien ja toimintamallien kehittämällä voisi pystyä vaikuttamaan nuoremman porukan aktivointiin.

Kalastajien yhteistyön tiivistämisellä ja laajemman alueen toimijoiden kannanotoilla pitää pyrkiä vaikuttamaan sisävesikalastuksen kehittymiseen liittyviin tahoihin ja asioihin. Kimmo Liimatainen on jäsenenä Suomen sisävesienammattikalastajat ry:ssä ja hänen isänsä Alpi Liimatainen oli perustamassa Pohjoisen Keski-Suomen Kalastajat ry:tä ja osallistui aktiivisesti sen toimintaan.

Yhteenveto

Kimmo Liimatainen on panostanut merkittävästi kalastukseen ja saaliin käsittelyyn ja on valmis lisäpanostuksiin, jos markkinatilanne paranee. Hänellä on valmiuksia myös verkostomaisiin kehittämistoimiin ja edistämishankkeisiin, joilla voidaan edistää kokonaisuuden kehittymistä.

Pyhälähti, Kimmo Liimatainen

- omat kalankäsittelytilat ja –kalusto maatilán yhteydessä
- oman saaliin lisäksi kalaa toimittaa 6-7 kalastajaa. Keski-ikä yli 50 vuotta, ei tulossa nuorempia
- muikun nuotta-, verkko- ja rysäkalastusta, kalaa myyntiin osittain troolikalastajilta
- vuosisaalis noin 50 000 kg, myyntituotteet pyöreä ja perattu muikku sekä mäti

3.6 Kannonkosken Haapalahti

Sijainti kalatalouskartalla

Kannonkosken kunta, Vuosjärven Haapalahti. Keski-Suomen TE-keskuksen, Keski-Suomen Kalatalouskeskus ry:n sekä Kivijärven kalastusalueen toimialuetta.

Haapalahden kalasatama. Raimo Hakkarainen, Alekski Tarvainen.

Kannonkoskelle Vuosjärven Haapalahteen valmistui kalankäsittelytilat vuonna 1999, jonka jälkeen tiloja on laajennettu ja kunnostettu pariin otteeseen. Alkuperäisen rakentamisen kustannusarvio oli 33 100 euroa, johon saatiin TE-keskuksen kautta kalatalouden ohjausrahaston avustusta 90 %. Perusvarustuksena tiloissa on kalankäsittelytilat, kylmävarastot, perkauskone ja jäähilekone. Satamassa on laituri- ja venepaikkoja, joita käyttää Vuosjärvellä liikkuvien kalastajien lisäksi mökkiläiset.

Tilat ja laitteet omistaa Kannonkosken kunta, joka on vuokrannut ne kahdelle kalastajalle, Raimo Hakkaraiselle ja Alekski Tarvaiselle. Satunnaisesti tiloilla ja jäähileellä on ollut muutamia muita käyttäjiä. Kalastajat vastaavat täysin tilojen kunnossapidosta ja käyttökuluista. He ovat osallistuneet tilojen laajennuksiin ja kunnostuksiin omilla työpanoksillaan. Tilojen käyttö on ollut erittäin aktiivista ja selvityshankkeen aikana oli vireillä saneeraus- ja laajennussuunnittelu. Lisätilaa oli suunnitteilla noin 30 neliometriä kalankäsittely- ja sosiaalitilojen kasvattamiseen. Jäähilekoneelle tulee myös oma lisätila. Kunnostussaneerauksen ja laajentamisen taustalla oli myös nykyisen elintarvikelainsäädännön vaatimukset ja ne ovat edellytyksenä tilojen uudelleenhyväksymiselle elintarvikehuoneistoksi.

Kalastus, saalismäärät, pyyntikapasiteetti

Satamassa toimivat kalastajat harjoittavat nuottausta (kesällä) sekä verkko- ja rysäkalastusta. Verkkokalastusta harjoitetaan käytännössä ympärivuotisesti Vuosjärvessä ja Kivijärvessä. Keskimääräisenä kalastusvuonna sataman kautta pyydetään suomukalaa (kuha, ahven, hauki) markkinoille noin 8 000 -10 000 kiloa. Käytännössä kaikki suomukala myydään fileoituna ja jonkin verran sitä on ostettu myös ulkopuolisilta kalastajilta ja toimittajilta. Muikkua on parhaina vuosina pyydetty noin 10 000 kiloa. Muikunpyynti on viime vuosina ollut vähäistä, osittain Kivijärven ja Vuosjärven heikkojen kantojen takia. Suomukalan pyynti ja saaliin jatkokäsittelyyn menee paljon aikaa eikä sen ohella nuottausta ehtisi täysipainoisesti harjoittaakaan. Suomukalafileen hintataso pysyy myös vakaana, joten sen pyynti on mielekästä.

Lähes kaikki suomukala on myyty fileoituna suoraan tukkuliikkeeseen jo usean vuoden ajan. Kuhafileen keskimääräinen myyntihinta on ollut 10.0-11.0 euroa/kg, ahvenfileen 7.0 euroa/kg ja haukifileen 3.0 euroa/kg. Tuotteet kuljetetaan pääosin Jyväskylään (n.130 km) asianmukaisesti jäähdytettynä ja jäätettynä.

Raimo Hakkarainen on toteuttanut myös hoitopyyntiä lähes vuosittain 1990 -luvun loppupuolelta lähtien. Tuolloin hankkeita toteutettiin Ympäristönhoidolla elinvoimaa -projektin hankkeiden toimesta sekä myöhemmin kuntien, kalastuskuntien ja kalastusalueiden rahoituksilla. Hoitopyyntiä suoritetaan projektien ja kuntien varoilla hankituilla avorysillä ja muulla kalustolla. Hoitopyynnin vuosittaiset saalismäärät ovat olleet 8 000-20 000 kiloa. Pyyntiaika ajoittuu sopivasti särkikalajien kutuaikaan alkukeväeseen, jolloin ei ruokakalan pyyntisesonki ole vielä kiihkeimmillään. Hoitopyynnistä Hakkarainen on saanut merkittävän lisän toimeentuloonsa, joinakin vuosina sen osuus on ollut jopa 90 % kalastustuloista. Suuressa osassa pohjoisen Keski-Suomen järvi- ja järvialtaissa on veden laatu (rehevöityssaste, kiintoainevauriot..) erittäin huono ja kalakantojen rakenne niin vääristynyt, että hoitopyynnin toteuttaminen on välttämätöntä.

Ruokakalan pyynnissä nykyistä kapasiteettia ei ole helppo nostaa kovinkaan paljoa, ainakaan pyyntimenetelmiä ja -välineitä vaihtamatta. Haapalahden satamaan tulevat saneerausinvestoinnit helpottavat saaliin käsittelyä ja siten tehostavat kalastustakin.

Ongelmia, kehittämissuhteita

Muikun pyynti on viime vuosina vähentynyt kantojen vaihtelun ja epävakaa kysynnän ja hintatason takia. Suomukalan pyynti ja tuotteiden myynti fileinä eteenpäin on ollut kannattavampaa eikä menekkiongelmia ole ollut. Suomukalojen monipuolinen, eri lajeihin ja ikäluokkiin kohdistuvan pyynnin laajempi tehostaminen olisi tärkeää kaikkien vesistöjen kalakantojen rakenteen tasapainon takia. Liian valikoiva pyynti ja pyyntirajoitukset voivat johtaa joidenkin lajien alikalastukseen ja istutusten tehon heikkenemiseen. Esimerkiksi siikaa ei saaliissa näy enää käytännössä ollenkaan, vaikka sen istutuksiin on Kivijärven kalastusalueella panostettu merkittävästi.

Haapalahden kalastajien keskeiset huolenaiheet liittyivät kalavesien laatuun ja kalakantojen rakenteeseen. Suurtenkin vesistöjen latvajärvien tilanne on erittäin huolestuttava ravinne- ja kiintoainekuormitusten takia. Yksittäisiä hankkeisiin liittyvissä arvioinneissa ja päätösteossa (esim. turvetuotanto, kuivatus- ja ojitushankkeet) ei aina ymmärretä niiden kokonaisvaikutuksia. Jos järvi tai vesistö on jo ennestään rehevöitynyt, rantakasvusto levinnyt ulapoille saakka ja sinileväkukinnot jokakesäinen haitta, ei vesistöön voi uutta kuormitusta ohjata lainkaan. Pelkkä kiintoainepuhta aiheuttaa pysyviä haittoja vesistöille ja kalakannoille, vaikka teoreettinen ravinnetaso ei sen takia heti kasvaisikaan. Kalakantojen vääristyessä ja särkikalakantojen voimistuessa, ei talouskalojen istutuksilla, virtavesien kunnostuksilla ja muilla hoitotoimilla ole juuri mitään merkitystä, vaikka niihin on panostettu voimakkaasti.

Ongelmat korostuvat esimerkiksi Kivijärven ja Saarijärven reittien pienemmissä järvissä, mutta ne vaikuttavat myös suurempien järvi- ja järvialtaiden suisto- ja ranta-alueilla. Vaikka selkävesien veden laatu olisikin kohtuullinen, suisto- ja ranta-alueet ovat lähes kaikkien kalojen tärkeimpiä lisääntymis-, syönnös- ja vaellusreittialueita. Virtavesien ja koskialueiden merkitys poikastuotanto- ja

kalastuskohteina kärsii rehevöitymisestä ja kiintoaineskertymistä, vaikka ne olisi kunnostettu lähemmäksi luonnontilaista muotoa.

Useiden vesistöjen tila ei parane enää pelkästään suojelutoimia ja -informaatiota lisäämällä tai edes kuormitusta vähentämällä. Kiintoaineksen ja kasvuston poistoon ja hoitokalastukseen tulisi panostaa huomattavasti nykyistä enemmän. Hoitotoimien toteuttaminen yhteistyössä paikallisten kalastajien ja muiden hoitokalastuksen ammattilaisten kanssa on järkevin tapa hoitaa kokonaisuutta. Samalla se lisää ammattimaisen kalastuksen tehokkuutta, kannattavuutta ja mielekkyyttä. Ammattilaisilta löytyy pyyntiin tarvittavaa kokemusta, pyydyksiä ja kalustoa. Lisäksi hoitopyynti ajoittuu yleensä sopivasti kevääseen ja alkukesään, jolloin ei ole vielä talouskalojen kiihkein pyyntisesonki.

Yhteenveto

Hakkaraisella on kalatalousalan koulutus ja pitkäaikainen kokemus kalatalousalan työtehtävistä, kalastuksesta ja kalavesien hoitotoimista sekä toiminnoista kalastuskunnan ja kalastusalueen hallintoelimissä. Hakkarainen toimi aktiivisesti 1984 perustetussa Pohjoisen Keski-Suomen Kalastajat ry:ssä. Haapalahden satamaa on hyödynnetty tehokkaasti, vaikka käyttäjinä onkin ollut käytännössä vain kaksi kalastajaa. Kalastajien toimintalogiikka perustuu vahvasti pitkäaikaiseen kokemukseen, vesistöjen tuntemukseen ja kokonaisuuksien ymmärtämiseen.

Haapalahden satama

- pääosin verkko- ja rysäkalastusta, kaksi kalastajaa
- vuosisaalis 8 000-10 000 kg, myyntituotteet kuha-, ahven- ja haukifilettä
- hoitopyynnin vuosisaalis 8000-20000 kg
- välitöntä tarvetta tai mahdollisuutta suurpakastamojen hyödyntämiseen ei ole
- keskeistä sataman saneerausremontin toteuttaminen
- vesien hoitohankkeisiin lisää panostusta

3.7 Viitasaaren Kalatuote Ay. Keihärinkoski, Luotolansaari

Sijainti

Viitasaaren Keihärinkoski, Luotolansaaren kalasatama. Keski-Suomen TE-keskuksen, Keski-Suomen kalatalouskeskus ry:n sekä Pohjois-Keiteleen kalastusalueen toimialuetta.

Luotolansaaren kalasatama, Viitasaaren Kalatuote Ay

Ylä-Keiteleen Pihkurin selän alueelle kohdistuvaa kalastusta toteutetaan pääosin Luotolansaaren kalasataman kautta. Sataman toiminnasta on vuodesta 2006 saakka vastannut Viitasaaren Kalatuote Ay, jossa toimivat Keijo ja Kaija Niskanen ja Arto Hämäläinen. Satamassa on kylmätilat, varasto- ja pyydystiloja, perkaus- ja käsittelytilat, pakastamo, jäähileasema sekä savustus- ja purkitustilat. Pyyntikaluston lisäksi tuotteiden kuljetuksen on hankittu kylmälaiteilla varustettu pakettiauto. Satamassa on myös kalatuotteiden vähittäismyyntiä erillisestä myyntitilasta. Sosiaalituloihin kuuluva saunaosasto on vain henkilöstön käytössä. Satama-altaan laituripaikkoja vuokrataan myös ulkopuolisille. Tilat ja maa-alueen omistaa Viitasaaren kaupunki, joka on vuokrannut ne edelleen Viitasaaren Kalatuote Ay:lle. Keijo Niskanen ja Arto Hämäläinen harjoittavat aktiivisesti kalastusta jalostus- ja myyntitoiminnan lisäksi.

Satama – ja välineinvestointeihin on saatu useaan eri otteeseen avustusta Keski-Suomen TE-keskuksen kautta kalatalouden eri rahoituslähteistä.

Sataman historiaa, kalastusolosuhteita

Luotolansaaren satama- ja kalankäsittelytilat rakennettiin 1982-83. Aluksi toimittiin väliaikaisissa parakkituloissa, nykyiset tilat rakennettiin 1990 -luvun puolivälissä ja niiden laajennus 3-4 sitten. Keihärinkoskella ja sen lähialueella toimi 1980 -luvulla runsaasti aktiivisia kotitarve- ja ammattikalastajia, joiden toiminnan ja saaliin markkinoinnin tehostamisen takia tilojen rakentaminen oli välttämätöntä. Sataman sijoitus lähelle aktiivisia kalastajia ja pyyntialueita on osaltaan pitänyt sen käyttöasteen tasaisena koko historian ajan. Toisaalta satama sijaitsee melko kaukana Viitasaaren keskustasta (30 km) ja Keihärinkosken ajoittain heikkokuntoinen tieyhteys vaikeuttaa saaliin kuljetusta ja markkinointia. Kalastuksen toteuttamisen kannalta sataman sijainti on kuitenkin hyvä. Koko Keiteleen syvimmät alueet ovat 10-15 kilometrin säteellä satamasta ja troolaukseen soveltuva alue alkaa heti sataman aallonmurtajalta. Troolauksen soveltuvat syvännealueet ovat rikkonaisia, luotoja ja matalia alueita on selkävesillä tiuhassa ja siksi troolaukseen soveltuvia väyliä ja pinta-alaa on melko vähän. Muikun nuottaukseen soveltuvia syönnös- ja kutuapajia on useita kymmeniä samalla alueella. Pihkurin selän lisäksi Ylä-Keiteleen pienemmillä selkävesillä on omaa muikkutuotantoa, joten nuottapyyntiä voi tarpeen vaatiessa kohdistaa vaihteleville alueille. Järven profiilin monipuolisuus, riittävän pyynnin ohella turvaavat vakaat muikkukannat, eikä muikkukatojaksoja ole esiintynyt viime vuosina lainkaan. Ylä-Keiteleen muikut ovat kuitenkin melko hidaskasvuisia, joka on vaikeuttanut merkittävästi markkinointia ja

siten kalastuksen kannattavuutta. Talvisin muikut ovat Ylä-Keiteleellä hajallaan, joten talvinuottaus ei ole kovin tuottoisaa.

Kalastuskapasiteetti, saalismääriä, tuotteita

Nykyinen pyynti on pääosin muikun trooli- ja nuottapyyntiä sekä suomukalojen verkkopyyntiä. Sataman kautta toimii saalistarpeesta riippuen 1-2 troolilyksikköä. Troolialuksia omistavat ja troolausta harjoittavat Keijo Niskanen, Arto Hämäläinen ja Heimo Tuohimetsä. Troolauslupia Pihkurin selän pohjoisosaan on kalastuskuntien toimesta myönnetty vuosittain 3-4 kappaletta. Troolausyksiköitä ei ole käytännössä operoinut yhtä montaa. Kaikki troolausta harjoittavat kalastajat lunastavat luvat ja hallitsevat myös riittävät määrät pyydysyksiköitä niitä varten. Lisäksi Metsähallitus on myöntänyt omaan vesiosuuteensa liittyen troolauslupia alueen ulkopuolisille troolikalastajille. Nuottauslupia on Keihärinkosken kalastuskunnan vesialueelle myyty vuosittain 4-5 kappaletta. Talvipyyntiä on harjoittanut yksi nuottakunta. Pyynti- ja apaja-alueet sijoittuvat Keihärinkosken, Siilinsalon, Taimoniemen ja Soliskylän kalastuskuntien alueille. Lupa-alueita on käytössä nykyiselle kapasiteetille riittävästi, eikä lisätarvetta ole.

Muikkusaalista sataman kautta käsitellään vuositasona noin 30 000 kiloa, josta puolet on myyty jalosteina (savustus, purkitus) ja loput pyöreänä tai perattuna. Suomukalat (kuha, hauki...) myydään käytännössä aina fileenä. Savustukseen soveltuvaa kookkaampaa muikkua on myös ostettu mm. Pyhäjärveltä ja Konnevedeltä. Pyöreän muikun myyntihinta on ollut 2.5-3.0 euroa ja peratun 5.0 euroa. Kuhafileiden myyntihinta on ollut 13.0-14.0 euroa ja haukifileiden 5.0 euroa. Tuotteet myydään suoramyynnin lisäksi pääosin lähialueen vähittäiskauppoihin, tukkuliikkeiden osuus on ollut vähäinen. Muikunpyynnin sivusaaliina kertyy vuosittain kuoretta ja särkikalaa 4 000-5000 kiloa, jolle ei ole ollut käytännössä lainkaan markkinoita.

Ongelmia, kehittämistarpeita

Kalamarkkinoiden yleinen epävakaus ja Ylä-Keiteleen muikun hidas kasvu rajoittavat merkittävästi markkinointia ja myyntiä, eikä olemassa olevaa kalastuskapasiteettia pystytä avovesikaudella täysin hyödyntämään. Sataman ympärivuotisen toiminnan takaamiseksi kookkaampaa muikkua joudutaan ostamaan ja hakemaan usein varsin kaukaa, mikä heikentää toiminnan kannattavuutta. Kysynnän ja hintatason kausivaihtelut vaikuttavat merkittävästi kalastuksen kannattavuuteen. Tuotteiden markkinointialueella (Viitasaari lähialueineen) pelkästään vähittäiskauppojen menekki on rajoitettua, varsinkin kun kalaa niihin toimitetaan melko laajalta alueelta ja tukkuliikkeistä. Suoramyynti satamasta painottuu loma-aikoihin, jolloin paikkakunnalla on paljon mökkiläisiä.

Sataman ja yrityksen toimintaa on rakennettu pääosin omasta pyynnistä saatavan saaliin hyödyntämiseen. Tuorekalamyynnin lisäksi jalosteilla (savustus, säilykkeet) on haettu toiminnalle jatkuvuutta ja kannattavuutta. Satamassa voitaisiin hyödyntää tehokkaammin varsinkin suomukalaa,

jos sitä olisi lähialueelta enemmän saatavilla. Kalastajien ikääntyessä ei tilalle ole tullut uusia kalan toimittajia. Sataman toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi olisikin tärkeää saada lähialueelle lisää kalastajia ja satamaan uusia toimijoita. Varsinkin nuorten saaminen mukaan edes osa-aikaisiksi toimijoiksi olisi tärkeää.

Sataman toimitiloissa oli jonkin verran kunnostustarvetta. Jalostustilojen kylmiöiden lattioiden pinnoitus oli korjausta vailla, samoin pakkasvaraston kylmälaitteet eivät toimineet ja niiden kunnostusmahdollisuuksia selvitettiin toimijahaastattelun aikoihin. Lisätilatarvetta oli lähinnä säilykkeiden ja jalosteiden varastointiin. Satama-altaan purkulaituri oli myös heikossa kunnossa ja kaipasi pikaista kunnostusta.

Sataman toimijoista Arto Hämäläinen oli kiinnostunut tehostamaan kalastustaan, jos Vesannon ja Jyväskylän pakastamoiden toiminta tuo selkeästi lisää markkinoita varsinkin pienikokoiselle muikulle. Hämäläinen oli jäsenenä Suomen sisävesikalastajat ry:ssä, samoin Jyväskylän pakastamon toimintaan perustetussa osakeyhtiössä.

Keihärinkosken kalastajat olivat perustamassa Pohjoisen Keski-Suomen Kalastajat ry:tä ja toimivat siinä aktiivisesti. Yhdistyksen puheenjohtajuus oli myös aina viitasaarelaisilla, käytännössä Keihärinkosken kalastajilla.

Yhteenveto

Luotolansaaren kalasatama rakennettiin ja kehitettiin toimivan ja aktiivisen kalastajayhteisön käyttöön, monipuolisten kalavesien viereen. Ammattimaisen kalastuksen luonteen muuttuessa ja siihen kohdistuvien vaatimusten ja paineiden lisääntyessä on aktiivikalastajien määrä vähentynyt. Toimintaa on voitu pitää yllä muutamien aktiivisten toimijoiden työllä. Viitasaaren kaupunki on suhtautunut erittäin myönteisesti kalastuksen edellytysten kehittämisen ja toiminnan turvaamiseen. Luotolansaaren aktiivisten käyttäjien ja toimijoiden keski-ikä on yli 55 vuotta ja nuorempia, aktiivisia toimijoita tarvitaan pikaisesti. Satama on yksikkönä niin suuri että sen toiminta edellyttää käytännössä useita toimijoita. Saaliin käsittely, jalostus ja markkinointi vaatii vähintään kahden henkilön työpanoksen ja täysipainoinen kalastus lähialueella vähintään saman verran. Saaliin epävakaaat markkinat ja kalan kysyntä (varsinkin muikun) raju vaihtelu aiheuttavat ongelmia sataman toimintaan.

Luotolansaaren kalasatama / Viitasaaren Kalatuote Ay

- pääosin muikun trooli- ja nuottakalastusta sekä suomukalan verkkopyyntiä
- vuosisaalis 30 000-40 000 kiloa, myyntituotteet tuorekala ja jalosteet, suomukalafileet
- sataman toiminnan jatkuvuuden ja kalan markkinatilanteen turvaaminen keskeisintä
- satamassa jonkin verran saneeraus- ja lisätilatarvetta
- mahdollista lisätä hieman kalastuskapasiteettia, jos pakastamot tuovat vakautta myyntiin
- uusia toimijoita sataman toimintaan ja lähialueen kalastukseen tarvitaan

3.8 Kari Välipakka, Viitasaari

Sijainti

Viitasaaren Jurvansalon kylä, Hännilänsalmi. Keski-Suomen TE-keskuksen, Keski-Suomen Kalatalouskeskus ry:n sekä Pohjois-Keiteleen kalastusalueen toimialuetta.

Kari Välipakka, Viitasaari

Välipakka harjoittaa muikun troolipyyntiä Ylä-Keiteleellä, Pihkurin selän eteläosassa pääosin Hännilänsalmen alueella. Toiminnan yhtiömuoto on avoin yhtiö ja toiminta aloitettiin vuonna 1988. Troolausta harjoitetaan kahdella puurunkoisella aluksella (10 ja 12 metriä), jotka on hankittu käytettyinä. Alusten tukikohta ja saaliin purkulaituri on Hännilänsalmella, yksityiseltä vuokratulla alueella. Tukikohdassa ei ole kylmätiloja eikä jäähileasemaa, saaliin jäädytykseen tarvittava jäähile hankitaan muualta ja kuljetetaan pakettiautolla konteissa alukselle. Kalastus tapahtuu pääosin oman perheen voimin, joskus apuna käytetään ulkopuolisia.

Kalastusolosuhteet

Hännilänsalmella on koko Keiteleen syvimmat ja yhtenäisimmät syvännealueet. Kalastus kohdistuu pääosin Jurvansalon ja Haapaniemen kalastuskuntien, osittain myös Keihärinkosken ja Soliskylän kalastuskuntien alueille. Hännilänsalmi soveltuu troolaukseen teknisesti syvyytensä takia hyvin. Muikun hakeutuessa matalampiin vyöhykkeisiin, saalista ei syvännealueilta kerry, joka osaltaan vähentää kalastuspäiviä. Troolaukseen soveltuva alue alkaa heti tukikohdan edustalta, joten ajomatkat jäävät lyhyiksi. Hännilänsalmen syvännealueet pysyvät syksyisin pitkään auki ja sulavat keväisin aikaisin, joten teoreettinen kalastuskausi on pitkä. Pyynti- ja lupa-alueita oli käytössä riittävästi eikä tarvetta lisäalueisin ollut.

Kalastuskapasiteetti, saalismääriä

Keskimäärin muikkusaalista on kertynyt vuositasolla noin 10 000 kiloa. Pääosa saalista on kaupattu pyöreänä suoraan torimyyjälle, jolla on omat käsittelytilat. Ostaja toimittaa myös jäähileet ja pakkauslaatikot sekä vie pois sivusaaliina kertyvät kuoret ja särkikalat. Saalista ei siten ole tarvinnut lainkaan lajitella tai muutenkaan käsitellä kalastuksen ohessa, vain jäädytys tapahtuu aluksella. Muikun hintataso on ollut 2.0 -2.5 euroa/kg. Aiemmin saalista kaupattiin enimmäkseen tukku- ja vähittäisliikkeisiin, jolloin hintataso oli hieman korkeampi, mutta saaliin kuljetus- ja pakkauskulut heikensivät merkittävästi kannattavuutta.

Ongelmia, kehittämistoiveita

Saaliin myyntiä tukku- ja vähittäisliikkeisiin haittasi kylmävarastotilojen puuttuminen, saalista ei voinut jättää odottamaan jatkokuljetuksia tukku- tai vähittäisliikkeisiin. Perkaamattoman muikun markkinatilanteen ja kysynnän vaihtelut vaikeuttivat merkittävästi kalastuksen kannattavuutta.

Keiteleen muikun hidaskasvuisuus oli myös ongelma, alle 10 cm muikku ei mene perkaamattomana lainkaan kaupaksi, vaikka sitä pitäisi pystyä pyytämään järvestä kasvun nopeuttamiseksi. Polttoaineen kohonnut hintataso vaikutti huomattavasti kalastuksen kannattavuuteen. Kalastuksen tukikohdan varustusten puutteet eivät ole mahdollistaneet saaliin välivarastointia eikä aluetta ole voinut käyttää alusten talvisäilytykseen tai kunnostuskorjauksiin. Alue on yksityisen tahon hallinnassa, joten varusteiden lisärakentaminen ei olisi ollut mahdollista ilman alueen vuokrausta tai ostamista. Parhaina toimintavuosina muikun pyyntikapasiteettia ja saalismääriä olisi voinut nostaa noin 40 000 kiloon, jos markkinatilanne olisi ollut parempi.

Yhteenveto

Kari Välipakka on kalastanut Ylä-Keiteleen keskeisillä selkävesialueilla ammattimaisesti noin 20 vuotta. Pihkurin selän troolaukseen soveltuvat pyyntialueet on hyödynnetty tehokkaasti,. Välipakka on kalastanut eteläosassa ja Keihärinkosken kalastajat pohjoisempana. Pyyntikalustoa ja -yksiköitä on alueella ollut riittävästi käytössä, muikun menekkivaikkeudet ovat olleet kalastuksen keskeisin ongelma. Ikäluokkien kannanvaihtelut ovat Ylä-Keiteleellä selvästi tasoittuneet viimeisen 20 vuoden jaksolla, viimeisimmät pyyntiä haitanneet heikot ikäluokat ajoittuvat 1980 –luvun loppuvuosille.

Välipakka liittyi Pohjoisen Keski-Suomen Kalastajat ry:hyn, samoin kuin käytännössä kaikki 1980-1990 -luvuilla ammattimaista pyyntiä harjoittaneet kalastajat.

Kari Välipakka, Hännilänsalmi

- muikun troolipyyntiä Ylä-Keiteleellä, vuosisaalis 10 000 kg, myynti perkaamattomana
- ei investointitarpeita omaan kalastukseen
- kalastustehon huomattava nosto mahdollista, jos markkinatilanne paranee
- pyyntialueelle (Hännilänsalmi) tarpeen tukikohta kalastuksen jatkuvuuden turvaamiseksi

3.9 Tmi Konstan Kala / Tapio ja Tuija Saarisilta, Suovanlahti

Sijainti

Viitasaaren Suovanlahden kylä. Keski-Suomen TE-keskuksen, Keski-Suomen Kalatalouskeskus ry:n sekä Pohjois-Keiteleen kalastusalueen toimialuetta.

Tmi Konstan Kala, Suovanlahti (www.konstankala.fi)

Perheyrityksen toimintaa harjoitetaan Viitasaaren Suovanlahdella, Keski-Keiteleen Kokonselän alueella. Yritys työllistää Tapio Saarisillan lisäksi hänen vaimonsa. Aaputyövoimaa käytetään

tarvittaessa sesonkiaikoina. Kalastus ja jalostustoiminta aloitettiin jo 1980 -luvun puoliväissä. Saaliin käsittelyä ja jalostusta toteutetaan vuonna 1996 rakennetuissa noin 700 neliömetrin yksityisissä toimitiloissa. Tilojen saneeraus- ja laitosrekisteröinnin vaatimuksia varten oli juuri valmistunut syksyllä 2008. Satamassa on kylmäsäilytystilat tuorekalalle ja jalosteille, pakkasvarasto, kalankäsittelytilat, perkaus- ja purkituskoneet, savustusuuni, jäähileasema sekä pyydys- ja välinevarastot. Satamassa on aallonmurtaja ja laiturit aluskalustoa varten. Toimitilojen ja pyyntikaluston lisäksi käytössä on kylmälaitteilla varustettu pakettiauto kalojen ja tuotteiden kuljetukseen. Toimitilojen yhteyteen, sataman rantaan on vireillä kalanviljelytoimintaa. Sataman ranta-alueelle on suunnitteilla kalankasvatusallas, johon vesi otetaan pumppaamalla järven syvänteistä viileää vettä. Hanke on laitettu vireille syksyllä 2008. Tarkoitus on laajentaa yrityksen toimintaa kalankasvatukseen toiminnan jatkuvuuden ja kannattavuuden turvaamiseksi. Olemassa olevia toimitiloja voidaan myös hyödyntää tehokkaammin kalankasvatuksen kautta.

Toiminnan kehittämis- ja laajentamisvaiheissa on hyödynnetty TE-keskuksen kalatalousosaston kautta kalatalouden eri rahastoista saatuja avustuksia.

Kalastus, saalismäärät, myyntituotteet

Kalastus on pääosin muikun troolausta ja talvinuottausta sekä suomukalojen verkko- ja katiskakalastusta. Vesialuetta on käytössä kaikkiaan noin 3000 hehtaaria pääosin Ilmolahden kalastuskunnan alueella Kokonselällä. Troolaukseen soveltuvia syväne- ja väyläalueita selkävesillä on 300-400 hehtaaria. Troolaustehoa säädellään muikkukannan rakenteen ja kasvun perusteella, jolla osaltaan turvataan muikun ikäluokkien tasapainoa ja tasaista saaliskertymää. Esimerkiksi alkukesästä ei vedetä pinnasta, jossa pikkumuikut ja kuhat ovat syönnöksellä. Pintavetoja vältetään loppukesästä illalla ja yöllä, jolloin kuhat nousevat syönnökselle pintavesikerroksiin. Menettelytavoista on sovittu kalastuskunnan kanssa. Pyyntialuetta on Kokonselällä tasaisten ikäluokkien vallitessa riittävästi yhdelle troolausyksikölle, vaikka kalastuskelpoinen kokonaispinta-ala onkin pieni. Kokonselkä on profiililtaan samantyylinen kuin Pihkurin selän keski- ja pohjoisosat. Syvänealueita on melko paljon, joita rikkoo useat matalammat luotoalueet. Muikun kasvu on melko hidasta, varsinkin runsaiden ikäluokkien vallitessa. Muikkukannat ovat pysyneet tasaisina ja ikäluokat ovat olleet runsaita viime vuosina. Viimeisimmät heikot, pyyntiä rajoittaneet ikäluokat ajoittuvat 1980 -luvun loppuvuosiin, samoin kuin Pihkurin selällä.

Satamassa käsitellään vuosittain kalaa noin 50 000 kiloa, josta muikun osuus on yli 40 000 kiloa. Muikkusaalista myydään noin puolet jalosteina (säilykkeet, savukala) sekä loput perattuna. Suomukalat myydään fileinä ja osittain säilykkeinä.

Tuotteita myydään oman suoramyyntin kautta eri tapahtumissa ja torimyyntissä, osittain suoraan vähittäisliikkeisiin sekä suuremmat erät tukkuliikkeisiin.

Ongelmia, ratkaisuehdotuksia

Kalamarkkinoiden yleinen epävakaa markkinatilanne vaikeuttaa keskeisimmin kalastus- ja jalostustoimintaa myös Konstan Kalan osalta. Sisävesikalastuksessa tuotantoketjun alkupään puitteita on rakennettu kuntoon ja investointeja on tuettu merkittävästi kalatalouden eri rahastoista. Kalastusta, kalankäsittelyä ja jalostustoimintaa valvotaan nykyisin tehokkaasti. Tilojen, kaluston ja tuotantoketjun investoinnit ovat kalliita ja tuotantotoiminnan taso pitäisi saada investointien jälkeen selkeästi kohoamaan. Markkinoiden epävakaus tekee sen erittäin vaikeaksi. Kun parin henkilön toimesta kalastetaan, käsitellään saalis, valmistetaan jalosteet, myydään tuotteet ja vielä kuljetetaan ne perille jopa 150 kilometrin päähän, kertyy työpäiville mittaa melko reilusti. Pysyvän lisätyövoiman palkkaus vaatisi reilusti parempia ja vakaampia markkinoita, jotta edes palkkakulut voitaisiin kattaa. Uusia toimijoita alalle on vaikeaa saada toiminnan vaativuuden takia.

Markkinaketjun seuraavat portaavat, tukku- ja vähittäisliikeketjut toimivat kuitenkin aivan omin ehdoin, kala ostetaan sieltä mistä se halvimalla saadaan. Laatu tai toimitusvarmuus eivät aina paina vaakakupissa juuri lainkaan. Sisävesikalaa käytetään edelleen myös kauppojen ”sisäänheittotuotteina”, joiden tarjoushinnoilla houkutellaan asiakkaita ostoksille. Lainsäädännön vaatimia pyynti- ja päiväysmerkintöjä näkee harvoin vähittäiskauppojen tai torimyyjien myyntitiskeissä, vaikka ne kalastajalta myyntiin lähtevissä tuote-erissä olisivatkin asianmukaisesti esillä. Valvonnan tehostaminen myyntiketjun kaikissa vaiheissa olisikin ehdottoman tärkeää. Tehostuneella valvonnalla voisi vähentää ns. villiä kauppaa, jota alalla esiintyy. Kalaa tulee markkinoille edelleen runsaasti harrastekalastajilta, joilla useinkin tavoitteena on saada satunnainen saalis kaupaksi millä hinnalla tahansa. Usein sille löytyy välittäjä tai kauppa, joka ostaa kun halvalla saa.

Kalastus ja kalavesien hoitotoimet tulisi entistä tiiviimmin liittää toisiinsa. Pohjoisen Keski-Suomen suuremmilla järvillä kalastuskuntien hallinnoimat vesialueet ovat melko laajoja. Kalastus on perinteisesti kehittynyt kyläyhteisöjen ja tilojen ympärille ja kalastusoikeudet ovat olleet sidoksissa omistukseen. Kalastajat toimivat kalastuskuntien hallinnossa, jossa päätetään vesien hoitotoimista. Kalastuskokemukset ja kalakantahavainnot ohjaavat siten suoraan kalavesien hoitotoimintaa. Ongelmia voi tietenkin syntyä, jos kalastusta ei harjoiteta vastuullisesti vesialueen kalakantojen edellytysten ja yhteisten päätösten perusteella. Ristiriitoja synnytetään eri kalastajaryhmien välille väriin perustietojen pohjalta. Ammattimaiseen kalastukseen liittyneet uudet menetelmät ja pyydykset ovat lähes aina ja kaikkialla aiheuttaneet voimakkaita ennakkoreaktioita, jopa ennen niiden käyttöönottoa.

Ammattimainen muikun kalastus on lähes ainoa tapa, jolla voidaan konkreettisesti vaikuttaa kalakantojen tasapainoon ja lajisuhteisiin varsinkin suuremmilla järvi- ja järvialtailla. Kun muikkua on järvestä paljon, sen kalastustehoa pitäisi pystyä nostamaan, jotta kasvunopeus ei hidastu. Sopivan

kokoinen kanta turvaa hyvän kutupopulaation, joka voi tuottaa uuden ikäluokan. Toinen teoreettinen ihmisen hallussa oleva keino liian suurien muikun ikäluokkien harventamiseen on petokalajien istutusmäärien lisääminen. Sen käyttö akuutissa tilanteessa on käytännössä lähes mahdotonta. Muikun keväällä kuoriutuvan ikäluokan koko selviää vasta kesäkuun loppupuolella, kun poikaset siirtyvät selkävesille syönnöksille. Parvien määrästä, tiheydestä ja saaliskertymästä kokeneet kalastajat pystyvät ennakoimaan onko kalaa liikaa. Kesällä ei voi enää toteuttaa petokalaistutuksia, joilla voisi vaikuttaa liian suuriin muikkupopulaatioihin. Käytännössä se olisi mahdollista ainoastaan 2-3 vuotiailla järvitaimenilla tai järvilohilla. Niiden istuksia ei voi lämpimään aikaan ja lämpimiin vesiin enää suorittaa. Istukkaitaan ei ole keskikesällä saatavilla, puhumattakaan rahoituksesta.

Paikallisten ammattimaisten kalastajien kokemuksen hyödyntäminen kalavesien hoidossa tulee korostumaan jatkossa. Ilmaston lämpeneminen voi vaikuttaa nopeasti kalakantojen rakenteisiin ja käytännön havaintojen huomioiminen hoitotoimissa korostuu entisestään. Esimerkiksi vahvojen muikun ikäluokkien syntyminen samoina vuosina useilla eri järvioltailla ei voi johtua oikeastaan mistään muusta kuin yhtenäisistä sää- ja lämpötilasuhteista. Jos jatkuvasti syntyy vahvoja ikäluokkia ja kalastustehoa ei voida samalla nostaa, seuraukset järvialtaiden kalakantojen rakenteille ja lajisuhteille voivat olla arvaamattomat.

Yhteenveto

Tmi Konstan Kala / Tapio Saarisilta on toiminut kalastuksen ja kalan jalostuksen parissa yli 20 vuotta. Perheyrityksen toiminta perustuu oman saaliin jalostamiseen ja markkinointiin. Väline- ja laite- ja toimitilainvestointeihin on panostettu määrätietoisesti, samoin tuotekehitykseen. Tarkoitus on saada perheen elanto jatkossa kalasta ja suunnitteilla on toiminnan laajentaminen kalankasvatukseen. Elanto halutaan saada kalasta toimintoja tehostamalla, vaikka markkinatilanne onkin epävakaa. Tapio Saarisilta oli perillä Vesannon pakastamon toimintaperiaatteesta ja tavoitteista, mutta pääpaino on toistaiseksi oman laitoksen toiminnan kehittämisessä ja pyyntitehon sopeuttamisessa siihen. Hän liittyi jäseneksi Pohjoisen Keski-Suomen Kalastajat ry:hyn ja osallistui sen toimintaan.

Tmi Konstan Kala, Suovanlahti

- muikun trooli- ja nuottakalastusta, suomukalan verkko- ja katiskakalastusta
- saaliin jalostusta, tuotekehitystä ja markkinointia
- satamassa käsitellään saalista vuositasolla noin 50 000 kiloa, pääosin muikkua
- suunnitteilla toiminnan laajentaminen kalankasvatukseen, laajennusinvestoinnit vireillä
- kalastus ja kapasiteetin tehostaminen sidoksissa oman toiminnan ja laitoksen kehittämiseen

4. Muita toimenpiteitä ja kontakteja

4.1 Pihtiputaan Ilosjoki, Ukonniemen kalasatama

Sijainti

Pihtiputaan Ilosjoen kylä, Kolimajärven Ukonniemi. Keski-Suomen TE-keskuksen, Keski-Suomen Kalatalouskeskus ry:n sekä Pihtiputaan kalastusalueen toimialuetta.

Satamatilat

Pihtiputaan Ukonniemen sataman toimitilojen saneeraus ja laajennus valmistui kesällä 2008. Hankkeen kustannusarvio oli noin 110 000 euroa, johon saatiin TE-keskuksen rahoitusta 95 % . Sataman varustelu ja laitteiden sijoittelu oli vielä kesken, joka vaikeutti käyttöönottoa kesällä ja syksyllä. Sataman vastuutoimijoiden sitouttaminen ja muut toimintaehdot oli vielä sopimatta toimijoiden ja rakennuttajan, Pihtiputaan kunnan kesken. Sataman laajennushanke laitettiin vireille vuonna 2006, jolloin sataman vastuulliseksi toimijaksi oli lupautunut yksi Koliman kalastajista. Saneerauksen valmistuttua hän oli lopettamassa kalastusta ja muuttamassa pois paikkakunnalta. Ilosjoella toimiva Koliman Kala osuuskunta ja Pihtiputaan kunta tekivät aiesopimuksen tilojen vuokraamisesta osuuskunnalle.

Selvityshankkeessa keskityttiinkin sataman toiminnan organisointiin ja jatkotoimien valmisteluun. Satamassa on kalankäsittely-, pakastus- ja kylmävarastotilat, jäähileasema sekä varastotilaa. Kalankäsittelyvarusteita ovat perkaus- ja päänkatkaisukoneet, vakuumpakkauslaitteet, mädinerotin yms. laitteet. Jalostustiloja ei satamaan tehty. Sataman varustuksiin kuuluu aallonnurtajalla suojatut purku- ja kotisatamalaiturit, josta vuokrataan venepaikkoja. Satamassa on myös veneluiska.

Kalastus

Ukonniemen satamaa on käyttänyt 12-13 kalastajaa. Sataman kautta toimii Koliman Kala osuuskunta, johon kuuluu 10 paikallista kalastajaa. Osuuskunta harjoittaa muikun rysäpyyntiä. Selvityshankkeen aikana kalastus oli vähäistä, osittain sataman rakentamistoimien ja osittain kalan heikon kysynnän takia. Osuuskunnan kalastajien lisäksi Kolimalla toimi kolme ammattimaista pyyntiä harjoittavaa kalastajaa. Kolimalla harjoitetaan verkko-, nuotta- ja rysäkalastusta, troolipyyntiä järvellä ei ole koskaan harjoitettu. Syvänealueet ovat melko rikkonaisia ja järkeviä vetoväyliä ei juurikaan ole.

Toiminnan tehostaminen

Saneeratun sataman toiminnan tehostaminen on keskeinen jatkovaihe Ukonniemen osalta. Ilosjoen Kyläseura ry:llä on vireillä sataman lähistöllä sijaitsevan kylätalon kehittämishankkeen toinen

vaihe. Siihen liittyy metsäriistan ja kalan jalostamisen liittyvien toimitilojen (n. 80 m²) sekä majoitus- ja kokoustilojen rakentaminen 20 hengelle. Hanke oli vireillä paikallisen toimintaryhmän, Viisari ry:n kautta. Jos hanke etenee, on se järkevää kytkeä kalasataman toiminnan aktivointiin. Aiemmin kylätalolle oli saneerattu toimitilat, jossa on valmiina koulutus-, kokoustoimintaan ja pyydysrakentamiseenkin soveltuvaa avointa tilaa noin 80 m². Kyläseuran aktiiviset toimijat ovat mukana Koliman Kala osuuskunnassa ja kylätalolle suunnitellut toiminnot tukevat selkeästi Koliman kalastuksen ja kalan markkinoinnin aktivointitoimia. Kohteet ja niiden jatkokehityshankkeet tukevat selkeästi myös Witas Oy:n kautta vireillä olleen Puhdasta Ruokaa Ruuhka-Suomeen hankkeen tavoitteita ja toimintaa (kappale 2.1, sivu 2).

Ukonniemen sataman tilanne ja Ilosjoen Kyläseuran hankkeet tulivat esille Suomen kalatalous- ja ympäristöinstituutin rehtorin kanssa käydyissä yhteistyöneuvotteluissa. Todettiin että kohteiden sijainti ja suunnitellut toiminnot soveltuisivat hyvin myös oppilaitoksen kanssa alustavasti suunniteltuun yhteistyökuvioon (kappale 2.3, sivu 4). Uudet, nykyaikaiset toimitilat ja välineet soveltuvat hyvin opetus- ja kurssitoimintaan. Kyläseuran hankkeen suunnittelussa ja toteutuksessa voidaan huomioida koulutustoiminnan tarpeet ja mm. suunnitellut majoitustilat tukevat kokonaisuutta hyvin. Kolimajärvi on riittävän suuri kalastuksen käytännön toimiin ja lähialueen muillakin järvillä on toimivia tukikohtia ja monimuotoista kalastusta, jotka tukevat koulutustoimintoja.

Jatkotoimet

Selvityshankkeessa käydyissä kehityskeskusteluissa sovittiin että Ukonniemen satamaan ja Ilosjoen Kyläseura ry:n toimitilojen hyödyntämiseen liittyvien jatkotoimien suunnittelu käynnistetään vuoden 2009 kuluessa. Jatkotoimissa keskeisintä on linkittää kohteet ja niiden toiminnalliset kehittämistavoitteet muihin kokonaisuuteen liittyviin hankkeisiin. Tärkeää on käynnistää yhteistyöneuvottelut Suomen kalatalous- ja ympäristöinstituutin kanssa kalatalouden koulutus- ja opetustoiminnan kehittämisen osalta. Jatkotoimien organisointimallista neuvoteltiin myös kalatalousteknikko Jaakko Tammelinin kanssa, joka asuu Pihtiputaalla. Tammelin lupautui tarvittaessa asiantuntijaksi jatkotoimien valmisteluun ja toteuttamiseen.

Jatkotoimissa paikallistoimijoiden vastuujako on selkeä:

- Pihtiputaan kunta vuokraa satamatilat ja toimii osaltaan kehittämishankkeissa
- Kehittämissyhtiö Witas Oy selvittää jatkotoimia koulutuksen organisoinnin suhteen
- kalastajat ja Koliman Kala osuuskunta organisoivat kalastuksen ja tilojen käytön
- Ilosjoen Kyläseura ry järjestää koulutus- ja jatkojalostustilat ja -toiminnot
- lähialueen vähittäisliikkeet aktivoitetaan tuotekauppaan

Ukonniemen kalasatama, Ilosjoen Kyläseuran toimitilat

- toiminnalliset jatkohankkeet keskeisiä
- kohteet ja toimitilat soveltuvat hyvin mm. koulutustoimintaan
- logistinen sijainti järviolueella keskellä Suomea hyvä laajempaankin toimintaan

4.2 Hännilänsalmen alueen kehittäminen

Ylä-Keiteleeseen Pihkurin selän eteläosa ja Hännilänsalmen alue soveltuvat erityisen hyvin varsinkin muikun trooli- ja verkkokalastukseen ja sinne on tarpeen rakentaa paremmin kalastusaluksille soveltuva satamatukikohta. Se turvaisi osaltaan kalastuksen jatkuvuutta Hännilänsalmella, keskeisellä Keiteleeseen syväne- ja selkävesialueella. Kohteen etuna on sen sijainti valtakunnan pääväylien risteyksessä (Sininen tie ja valtatie 4), joka mahdollistaisi kohteen hyödyntämisen välivarastona muilta pyyntialueilta tulevalle saaliille. Purku- ja satamalaiturin lisäksi tarvetta olisikin varasto- ja kylmäsäilytystiloille sekä jäähileasemalle. Hännilänsalmen sillan uusiminen ajoittuu vuosille 2009 -2010. Vanhan sillan ja pengerrysten purkaminen ajoittuu vuoteen 2010, jolloin siitä vapautuva maa- ja kiviaines olisi edullisesti hyödynnettävissä satama-alueen rakentamiseen. Selvityshankkeen toimesta neuvoteltiin asiasta Viitasaaren kaupungin teknisen osaston kanssa ja tekniseltä osastolta selvitettiin alustavasti tielaitoksen kantaa asiaan. Tielaitoksen hallinnassa on aivan silta-alueen läheisyydessä levähdyspaikka-alue, johon sataman rakentaminen teknisesti olisi mahdollista. Tielaitoksen alustava kannanotto tiedusteluihin oli myönteinen, pengerryksestä vapautuvia massoja voi hyödyntää kohteessa ja sen sijoittaminen levähdyspaikan kohdalle on myös mahdollista.

Kohteen valmistelutoimia tehtiin osittain selvityshankkeen aikana ja toimesta. Tila- ja varustustarpeesta alusten nostopaikan osalta neuvoteltiin kuljetusyrittäjän kanssa, jolla on pitkäaikaista kokemusta alusten nostoista ja siirroista. Vastaavaan ja toimivaan satamakohteeseen tutustuttiin Äänekosken satamassa ja hankittiin sen suunnitelmat ja piirustukset Viitasaaren tekniselle osastolle mahdollisia jatkotoimia varten.

Hännilänsalmen tukikohdan tarvittava perusvarustus

- satama- ja purkulaiturit neljälle troolausalukselle
- laskuluiska alusten huoltoa ja talvisäilytystä varten
- maa-alueelle riittävästi varasto- ja säilytystilaa liikkumiseen ja alusten talvisäilytykseen
- alusten nosto- ja laskupaikka
- varastotilaa kalustolle ja tarvikkeille
- nosturi laiturille alusten tarvikkeiden, jäähile- ja saaliskonttien käsittelyyn
- aluevaraus kylmäsäilytys- ja kalankäsittelytiloille

Jos hanke etenee, kannattaa lisäksi erikseen selvittää kalankäsittelytilojen, kylmävaraston ja jäähileaseman rakentamistarvetta kalastajien ja muiden asianosaisten kanssa.

4.3 Neuvontajärjestöjen kannanottoja

Selvityshankkeen kohdealueen kalatalouden neuvontajärjestöjen edustajilta tiedusteltiin mielipiteitä hankkeen asiakokonaisuuksista sekä ammattimaisen kalastukseen liittyviä kehittämissuunnitelmia. Heiltä pyydettiin kommentteja muutamaa keskeisiin seikkoihin, jotka olivat tulleet korostuneesti esille selvityshankkeen kalastajahaastattelussa. Kaikki eivät ehtineet vastata kirjallisesti kommenttipyyntöihin, mutta arviot saatiin koottua puhelimitse.

Keskeiset seikat, joihin pyydettiin kommentteja

1. Kalastuskapasiteettia ja kalastajia selvityksen kohdealueella kohtuullisesti ja intoa riittää jatkotoimiin ainakin jonkin aikaa
2. Toimitilat ja kalusto kohtuullisessa kunnossa, lisäinvestoinnit tiloihin kuitenkin kalliita
3. Kalastajien ”sisäisiä” yhteistyöverkostoja käytössä, yhteistyötä tehdään mm. markkinoinnissa
4. Muikkua vesissä melko hyvin ja mm. kantojen vaihtelut pysyneet kohtuullisina
5. Suomukalan pyynti/myynti tehostunut hieman, lisätehoa kuitenkin tarvitaan
6. Kalastus kohdistuu kuitenkin pääosin muikkuun ja rakenne siten yksipuolista (esim. ammattimaista hoitokalastusta harjoitetaan vielä vähän)
7. Aktiivisten kalastajien ikärakenne melko korkea (keskim. yli 50 vuotta) ja nuorta polvea ”kasvamassa” vähän.
8. Lupa-alueita riittävästi käytössä, kalaston rakenne keskeisissä järvissä melko hyvä.
9. Kalastustapojen, -välineiden ja pyyntitekniikan kehitystarvetta olemassa jonkin verran (mm. tasaamaan kausipainotteisuutta)
10. Kalan markkinointi ja hintatason vaihtelut selkeästi keskeisin ongelma
11. Varsinkin tukku- ja vähittäiskauppatoiminta melko ”villii” ja sekavaa.

Lisäksi pyydettiin tietoja suunnitteilla olevista ammattimaiseen kalastukseen liittyvistä alueellisista tai maakunnallisista kehittämistoimista tai -hankkeista, joissa neuvontajärjestöt ovat mukana.

Neuvontajärjestöjen edustajien kannanotot olivat samansuuntaisia kuin haastatelluilla kalastajilla. Ongelmat ja kehittämistarpeet on tiedossa, resursseja ei niiden hoitamisen ole riittävästi. Suunnitteilla ei myöskään ollut laajempia yhteistyöhankkeita.

ProAgria Keskipohjanmaa ry:n kalatalouskeskus

Toiminnanjohtaja Eero Hakala osallistui neuvotteluun kalastaja Aulis Kiiskilän kanssa Lestijärvellä, joka kuuluu Hakalan toimialueeseen. Hän kommentoi omalta osaltaan pääkohtia, jotka olivat korostuneet kalastajahaastattelujen yhteydessä.

Eero Hakala

- kalastajilla halukkuutta ja intoa oman toiminnan kehittämiseen ja alan kehittämishankkeisiin
- lisäinvestoinnit tiloihin ja laitteisiin kalliita, painopiste mieluummin toiminnallisiin hankkeisiin
- kalastajien keskeiset yhteistyöverkostot löysiä, yhteistyön tiivistämiseen selkeä tarve
- muikkukannat kohtuullisia, kantojen vaihtelut tasaantuneet selvästi
- sisävesillä panostettava lisää suomukalan pyynnin ja jalostuksen tehostamiseen, kuten rannikolla on jo tehty
- hoitokalastuksesta tarpeen kehittää lisätulonlähde ammattipyytäjille
- kalastajien ikärakenne huolestuttavan korkea, huomioitava jatkossa kehittämistoimissa
- lupa-alueita kohtuullisesti käytössä, kalaston rakenne kohtuullisen vielä hyvä, muuttumassa kuitenkin rehevöitymisen yms. seikkojen takia särkikalapitoisiksi ilman hoitokalastuksia
- kalastustapojen, -välineiden ja pyyntitekniikan kehittämistoimet erittäin tärkeitä, mutten kalastus keskittyy entisestään sesonkeihin, jolloin kauppa ei käy muutenkaan. Alan vaihto usein helpompi vaihtoehto kuin kalastuksen tehostaminen tai kohdentaminen uusiin lajeihin.
- kalakaupan ketjuuntuminen ja tukkukauppojen vahva rooli on sisävesikalalan myynnin ja alan kehittymisen keskeisin ongelma. Laatu tai toimitusvarmuus on kaupaportaisissa sivuseikka, halpa ostohinta määrää täysin tilanteen.

ProAgria Keskipohjanmaa ry:llä ei ole mahdollisuuksia yksin toteuttaa tai käynnistää ammattimaisen kalastuksen kehittämistoimia tai -hankkeita. Tarvetta niihin on kuitenkin selkeästi olemassa ja järjestöllä on valmiudet osallistua laajempien yhteistyöhankkeiden suunnitteluun ja toteutukseen. Osaltaan mallia jatkotoimiin on haettavissa rannikkoalueilta, joissa kalastuksen rakenteen muutos- ja tehostamistarpeita on huomioitu kehittämistoimissa ja -hankkeissa.

Keski-Suomen Kalatalouskeskus ry

Toiminnanjohtaja Timo Merosen mukaan kalatalouskeskuksella ei ollut vireillä ammattimaiseen kalastukseen liittyviä erillishankkeita. Päijänteen alueen yhteislupahanketta on kehitelty useita vuosia, mutta päätöksiin asti siinä ei ole päästy. Neuvontajärjestö panostaa kalan menekin edistämiseen mm. maa- ja kotitalousnaisten neuvontatyön kautta sekä vuosittaisessa Maan ja Ween Viljaa -tapahtumassa. Tapahtuman lisäksi on suunnitteilla Jyväskylään mittava vuosittainen kalamarkkinatapahtuma. Kalatalouskeskus järjestää vuosittain maakunnassa ja kalastusaluepäiviä, joissa jaetaan kalastukseen liittyvää informaatiota ja kalatuotteita on esillä.

Keski-Suomen Kalatalouskeskus panosti merkittävästi jo 1980 ja 1990 -luvuilla ammattimaisen kalastuksen pyyntitekniikan ja -menetelmien kehittämiseen. Selvityshankkeen kohdealueelle kehittyi ja vakiintui muikun kalastukseen rysä- ja troolipyyntiä kalatalouskeskuksen ja kalastajien tiiviillä yhteistyöllä. Kalastajien kurssitustoiminnasta ja pyydyskehityksestä vastasi pääosin Jaakko Tammelin, joka oli kalatalouskeskuksen palveluksessa vuosina 1988-2003. Tammelin on tuottanut runsaasti pyydysrakennuksen opetusmateriaalia ja julkaisuja, joissa on mm. yksityiskohtaisia pyydyspiirustuksia ja valmistusohjeita.

Pohjois-Savon Kalatalouskeskus ry

Kalatalousneuvoja Ari Pyykkösen mukaan Pohjois-Savon Kalatalouskeskuksella ei ollut käynnissä omia, erillisiä ammattimaisen kalastuksen kehittämishankkeita. Kalatalouskeskus toteutti 2001-2005 avorysähankeeseen, jossa selvitettiin toimialueen vesiin soveltua pyydystyyppejä ja koulutettiin kalastajia niiden käyttöön. Hanketta rahoitti osaltaan Pohjois-Savon TE-keskus. Hankkeen jatkotoimia oli alustavasti suunniteltu, mutta ne eivät olleet vielä edenneet toteutukseen. Kalastajien koulutus ja aktivointi uusiin menetelmiin vaatii pitkäjänteisiä toimia, koska aktiivikalastajat tekevät pitkiä päiviä kalastuksessa, eivätkä voi osallistua kovin pitkäkestoisiin koulutuksiin. Kalastajille järjestetäänkin käytännönläheisiä tutustumisretkiä muihin kohteisiin, joissa voi heti nähdä uusia pyydyksiä ja menetelmiä käytännössä. Kalan markkinointiongelmien ja kalastuksen rakenteen yksipuolisuus ovat keskeisiä ongelmia myös Pohjois-Savossa.

4.4 Pohjoisen Keski-Suomen Kalastajat ry

Selvityshankkeen kohdealueelle Viitasaarella 11.02.1984 perustetun yhdistyksen sääntöjen 2 §:n mukaan tarkoituksena oli ”toimia kalastusta ammattinaan tai sivuammattinaan harjoittavien yhdysiteenä ja valvoa sekä edistää jäsenten ammatillisia sekä sosiaalisia etuja”. Taustalla oli myös vuoden 1983 kalastuslain perusteellinen uudistaminen, johon liittyi kalastushallinnon rakenteellinen kehittäminen ja kalastusaluejärjestelmän toiminnan käynnistäminen. Yhdistys valitsi alueittain ammattikalastajien edustajat kalastusalueisiin ja muihin järjestöihin. Toimialuetta ei säännöissä erikseen tarkkaan määritelty, mutta käytännössä se vakiintui Kivijärven, Keiteleen, Koliman ja Konneveden järvi-altaille toimineiden ammattimaisten kalastajien yhteistyöelimeksi. Sääntöjen 2 §:ssä mainittiin erikseen kalan keräilyä ja markkinointia kehittävien esitysten tekeminen.

Yhdistyksessä oli jäsenenä parhaimmillaan noin 45 kalastajaa. Käytännössä järjestäytymisaste oli korkea. Jäsenenä oli lähes kaikki kalastajat, jotka omistivat nuotan. Trooli- ja rysäkalastusta ei aivan yhdistyksen perustamisvaiheessa vielä harjoitettu, niiden laajempi käyttöönotto ajoittui 1990 -luvun alkupuolelle.

Yhdistyksen perustamisen taustalla oli asioita, jotka ovat akuutteja vielä nykyäänkin. Muikkusaalin markkinatilanne oli epävakaata ja hintataso vaihteli rajusti. Yhdistyksessä määriteltiin vuosittain vähimmäishintatasot eri kokoisille muikuille, joita oli tarkoitus noudattaa kalakaupassa toimialueella. Vuonna 1987 perkaamattoman muikun vähimmäishinnaksi eri kokoluokille päätettiin 7.0-10.0 markkaa, joten saaliin reaalihinnat eivät ole kohonneet reilun 20 vuoden aikana. Muikkukantojen ikäluokkavaihtelut olivat vielä melko voimakkaita lähes kaikissa keskeisissä järvissä ja vaikeuttivat kalastusta nykyistä enemmän.

Yhdistyksen muita toimenpiteitä:

- koottiin selvityksiä laajempien lupa-alueiden muodostamiseen
- järjestettiin tutustumisretkiä muille alueille, messuille
- osallistuttiin alueellisiin ja paikallisiin alan tapahtumiin ja projekteihin
- järjestettiin yhteistyöneuvotteluja kalan välittäjien ja –kauppiain kanssa
- osallistuttiin alan neuvottelupäiville, neuvontatilaisuuksiin ja koulutuksiin
- annettiin lausuntoja alan eri hankkeisiin ja toimintaesityksiin
- annettiin asiantuntija-apua kala satamiensuunnitteluun ja rakentamiseen
- koottiin saalis- ja kalastajatilastoja
- edistettiin uusien pyyntimenetelmien ja -välineiden käyttöönottoa ja lupajärjestelyjä

Yhdistyksen käytännön toiminta hiipui 1990 –luvun puolenvälin seutuvilla. Järjestötoiminnan käytännön asiat vaativat melko paljon aikaa, eikä siihen vapaaehtois pohjalta riittänyt resursseja. Yhdistyksen käytännön asioita hoidettiin neuvontajärjestön toimesta. Sisävesikalastuksen toteuttamisessa alkoi uusi jakso 1980-luvun ja 1990-luvun taitteessa. Uusia pyyntimenetelmiä otettiin käyttöön (trootit, rysät...), samoin kalasatamia ja toimitiloja rakennettiin. Kalastajat panostivat kalustoon ja toiminnan kehittämiseen, eikä aktiivihenkilöillä riittänyt kapasiteettia muuhun toimintaan. Kalastustapojen, saaliin toimitusvarmuuden ja toiminnan ammattimaisuuden kehittämisen arvioitiin riittävän markkinatilanteen vakauttamiseen ja hintatason paranemiseen.

Yhdistystä ei ole virallisesti lakkautettu, mutta käytännön toimintaa sillä ei ole enää ollut. Toiminnan aktivointitarve liittyy varmasti alan muihin tuleviin kehittämistoimiin. Valtakunnallinen Suomen sisävesikalastajat ry on perustettu kehittämään kalastusoloja laajemmalla toimintasektorilla. Jatkotoimien tarpeellisuudesta päättävät kalastajat. Hankkeen kalastajahaastattelussa ei alueellisen kalastajayhdistyksen toiminnan aktivointi korostunut, yhdistysmuotoa pidetään varmaan edelleen kankeana tapana hoitaa yhteistä edunvalvontaa. Toisaalta edunvalvontaan ei oikein muitakaan tapoja ole olemassa.

Pohjoisen Keski-Suomen Kalastajat ry

- alueellinen yhdistys perustettiin kalastajien yhteistoiminta ja edunvalvontaelimeksi
- ongelmat osin samoja kuin nykyäänkin, markkinoiden sekavuus ei ole poistunut
- tarvitaanko alueellista yhdistystä jatkossa vai riittääkö valtakunnallinen järjestö ?
- tarvitaanko muulla tavoin organisoitavaa kalastajien alueellista yhteistoimintaa ?

5. Kooste haastatteluista

Tähän kappaleeseen kootut tiedot koskevat selvityshankkeen haastattelujen kohteena olleita toimintayksiköitä. Saalistiedot ja -määrät on arvioitu keskimääraisten pyynti- ja toimintavuosien perusteella, joten tarkkojen vuosisaaliiden määrää ei niistä voi suoraan johtaa. Huomioimatta jää kokonaan niiden kalastajien saaliit ja pyyntikapasiteetti, jotka eivät toimi yhteistyössä näiden yksiköiden kanssa.

5.1 Toimitilat

Ammattimaisen kalastuksen toimintaympäristöjen muuttuminen alkoi 1980-luvun loppupuolella. Valtion rahoitusta ohjattiin tie- ja vesirakennushallituksen kautta kalasatamien ja toimitilojen rakentamiseen. Rakentamista toteutettiin julkisin varoin. Valtion lisäksi kunnat investoivat kohteisiin. Kalastajien vastuulle jäi kalastaminen ja satamien toimintojen järjestäminen. Satamasuunnitelmat olivat välillä hieman utopistisiakin. Niitä piirreltiin kartoille sen mukaan missä oli eniten vesialuetta, vaikka alueella ei toiminut yhtään kalastajaa. Varsinkin jäähileasemia rakennettiin ”varuilla” jokapuolelle. Nykyään käytössä ovat kohteet, joiden sijainti on mielekäs kalastuksen ja kalastajien käyttötärpeen kannalta.

EU -jäsenyys vuonna 1995 toi tullessaan tukirahoitusta myös kalataloushankkeisiin. Kalatalouden ohjausrahosta (KOR) myönnettiin rahoitusta myös yksityisiin investointeihin EU:n kahdella ensimmäisellä ohjelmakaudella v. 1995-2006. Elinkeinokalatalouden ohjausrahoitus (EKTR) on toiminut rahoituselementtinä käynnissä olevalla ohjelmakaudella. Julkisiin investointeihin avustusosuudet ovat korkeampia, käytännössä jopa 90 -95 %, yksityisten investointeihin 30-40 %, toimialueesta riippuen. Toimitilojen ja tukikohtien rakentaminen mahdollisti kalastuksen tehostamisen. Trooli- ja rysäpyynnin kehittyminen edellytti raskasta vene- ja pyydyskalustoa ja niille tukikohtia ja varastotilaa. Investointituet ovat osaltaan helpottaneet kalustohankintoja. Satamien kylmäsäilytystilat, jäähileasemat sekä kalankäsittely- ja pakkauslaitteet ovat selvästi kohottaneet myyntiin tulevien tuotteiden laatua. Käytännössä kaikkiin selvityshankkeessa esillä olleiden toimitilojen investointeihin on saatu avustuksia kalatalouden rahastoista TE-keskusten kalatalousosastojen tai jo aiemmin tie- ja vesirakennushallituksen kautta.

EU:n päätösten myötä myös elintarvike- ja hygienialainsäädäntö tiivistyi ja valvonta tehostui. Lainsäädäntö on jatkuvasti elänyt ja rakennettuja toimitiloja on saneerattu muutostarpeiden mukaan, joitakin kohteita jo pariinkin kertaan. Tiukentuneet vaatimukset toimitilojen suhteen ovat olleet pääsääntöisesti eduksi kalastukselle. Säädökset ja varsinkin niiden muutokset ovat kuitenkin osaltaan vaikuttaneet siihen, että määräysten mukaiset kalasatamat ja kalankäsittelytilat ovat melko massiivisia, koska kaikki kalankäsittelyn osatoiminnot on eriytettävä omiin tiloihin. Suuret tilainvestoinnit nostavat rakentamis- ja käyttökustannuksia. Laitosmainen toiminta vaatii selkeät

vastuutahot ja -toimijat ja varsinkin julkisin varoin toteutetuissa kohteissa se ei aina suju ongelmitta. Yksityisissä kohteissa asia on helpompi hoitaa. Omistaja vastaa omista tiloistaan ja niiden käytöstä. Yhteisten asioiden hoitaminen vaatii siihen sitoutuvilta toimijoilta (kalastajat) runsaasti panostuksia, jotka ovat pois omasta tuotantotoiminnasta. Markkinoiden epävakauden takia on usein vaikea sopia työnjakoa kalastuksesta, saaliin jalostuksesta ja markkinoinnista. Vaikka vastuutahona olisi kalastajien yhteinen yhtiö tai osuuskunta, käytännön toimet keskittyvät aktiivisimpien toimijoiden osalle. Uusia vastuutoimijoita on vaikea löytää, jos entiset väsyvät tai muuten lopettavat toiminnan.

Käytännössä kaikki satamat ja toimitilat on merkittävä laitosrekisteriin, jonka edellytyksenä on että vastuutaho hoitaa tuotteiden jalostuksen ja markkinoinnin. ”Viljejä” käyttäjiä ei siten toimitiloilla voi olla, vaikka ne olisi rakennettu julkisin varoin. Kohteiden ja niiden toiminnan valvonnasta vastaavat Elintarviketurvallisuusvirasto Evira ja kunnalliset valvontaviranomaiset.

Lisätietoja valvonnasta: www.evira.fi

Selvityshankkeen toimipisteiden vastuutahot:

1. Lestijärvi / Aulis Kiiskilä
- omat toimitilat, yrittäjä vastaa toiminnasta
2. Pyhäjärven kalasatama
- Pyhäjärven kaupungin tilat, kalastajat vastaavat käytöstä keskinäisellä sopimuksellaan
3. Kannonkosken Haapalahti
- Kannonkosken kunnan tilat, kalastajat vastaavat käytöstä
4. Säviän kalasatama, Pielavesi
- Pielaveden kunnan tilat, kalastajien osakeyhtiö vastaa käytöstä
5. Vesannon kalasatama / pakastamo
- Vesannon kunnan tilat, kalastajien osuuskunta vastaa käytöstä
6. Pyhälahti, Konnevesi / Kimmo Liimatainen
- omat toimitilat, vastaa itse käytöstä
7. Luotolansaari. Viitasaari, Keihärinkoski
- Viitasaaren kaupungin tilat, kalastajin yhtiö (Ay) vastaa käytöstä
8. Tmi Konstan Kala. Viitasaari, Suovanlahti
- kalastajan yhtiön omat tilat, vastaa itse käytöstä

9. Ukonniemi. Pihtipudas, Ilosjoki

-Pihtiputaan kunnan tilat, kalastajien osuuskunta suunnitteilla vastuutahoksi

Yhteenveto

- toimitilat kohtuullisessa kunnossa, palvelevat lähialueidensa kalastajia ja kalastusta hyvin
- saneeraus- tai kunnostustarpeita lähes kaikissa kohteissa, hankkeita toteutettu tai toteutumassa
- käyttäjärjestelyissä hieman ongelmia julkisten tilojen osalta, vastuutahojen työpanos vaativa
- tilojen rakentaminen ja kehittäminen kohottanut tuotteiden laatua, valvonta tehokasta
- kalatalouden rahastot ovat mahdollistaneet investoinnit
- tila- ja välineinvestoinnit mahdollistaneet kalastuksen tehostumisen
- markkinoiden epävakaus heikentää toimintojen kannattavuutta ja tilojen käyttöastetta

5.2 Kalastaja- ja saalismäärät, kalusto

Kalastajat

Selvityshankkeen kohteena olleissa toimintayksiköissä (satamat, toimitilat..) kalasti ja toimi aktiivisesti 35-40 kalastajaa. Kaloja toimitti jalostukseen ja markkinointiin kohteiden kautta 15-20 kalastajaa. Aktiivikalastajien ja kalaa toimittaneiden kalastustulokertymää ei kysyty, koska tarkoitus oli muodostaa kokonaiskuva kohdealueen kalastuksesta. Ammattimaisia, kalastuksesta ja jalostuksesta päälantonsa saavia henkilöitä kohteissa toimi arviolta 10-12 henkilöä. Tarkka määrä ei tullut esille, koska osa toimijoista oli jo eläkkeellä varsinaisesta toimestaan ja osa toimi satunnaisesti jalostustoiminnassa. Kalaa käsittely- ja jalostusyksiköihin toimittaneissa kalastajissa oli mahdollisesti myös päätoimisia kalastajia.

Huolestuttava piirre oli kalastajien ja aktiivitoimijoiden ikärakenne. Alle 40 -vuotiaita ei ollut montakaan ja keski-ikä oli lähempänä 55 kuin 50 vuotta. Kalastusinto ei enää periydy niin vahvasti kuin aiemmin. Toimeentulon eteen on tehtävä pitkiä päiviä ja toiminnan edellyttämät investoinnit ovat nykyään suuria. Kappaleessa 6.1 sivulla 46, kuvattu kalastuksen murros- ja kehitymisjakso ja sen mukana tulleet toimintavaatimukset karsivat pois kalastajia, jotka eivät halunneet tai voineet panostaa kalastukseen lisää rahaa tai aikaa. Sama ongelma on osaltaan myös nuorten toimijoiden rekrytoinnissa. Kalastamaan ei voi oppia pelkästään koulun penkillä, vaan kokemuksen kautta voi kokonaisuuden hallinta kehittyä. Kokemusta ei voi kertyä muuten kuin kalastamalla ja osallistumalla jalostuksen ja markkinointiin. Jos toimintaympäristöt ovat liian vaativia, kalastus ei kiinnosta nuoria eikä muita uusia toimijoita. Toisaalta kokonaistoimintojen keskittäminen tiettyihin toimipisteisiin (satamat, kalankäsittelytilat...) on käytännössä välttämätöntä, samoin yhteistyö muiden kalastajien kanssa.

Saalismääriä, saaliin myyntiarvo

Toimijoiden ilmoittama, toimipisteiden kautta markkinoille toimitettu saalismäärä kohtuullisina pyyntivuosina oli yhteensä noin 350 000 kiloa, josta muikun osuus noin 90 %. Suomukalan pyynnillä oli merkitystä muutamassa kohteessa, Pielaveden Säviällä, Kannonkosken Haapalahdella ja Luotolansaaressa. Lähes kaikissa järvissä muikkukannat olivat vahvoja ja kasvun hidastuminen vaikeutti saaliin myyntiä ja heikensi kalastustehoa. Alle 10 cm:n muikulle ei ollut käytännössä lainkaan markkinoita eikä sitä siten voitu tehokkaasti pyytää. Pienen muikun perkaamiseen soveltuvia koneita ei ole kehitetty eikä suurten määrien perkaaminen käsin ole käytännössä mahdollista. Suuremman muikun markkinointi perkaamattomana on vaikeaa. Kuluttajat ovat tottuneet valmiiksi perattuun muikkuun. Muikun jalostusta (säilykkeet, savustus...) harjoitettiin vain parissa kohteessa. Jalostustoimintaa on nykyisten hygieniavaatimusten takia vaikeaa sijoittaa samoihin tiloihin kuin muuta kalankäsittelyä, joten sen osuus tuotetarjonnassa on vähentynyt. Suunnitteilla oli tosin hankkeen kohdealueelle muutamia uusia, satamista erillisiä jalostusyksiköitä. Muikkukaupassa mädin myynnin osuus oli merkittävää. Suomukala (ahven, kuha, hauki...) markkinoitiin käytännössä aina fileoituna ja sen kysyntä ja hintataso oli pysynyt vakaana.

Saaliin kalastajahintojen vaihteluvälit kohdealueella (sis. alv):

- perkaamaton muikku	2.5- 3.0	€
- perattu muikku	3.5- 5.0	€
- muikun mäti	45.0-50.0	€
- kuhafile	11.0-14.0	€
- haukifile	3.0- 3.5	€
- ahvenfile	7.0-12.0	€

Muikkusaaliin kokonaisarvo 3.0 euron keskihinnalla laskettuna oli lähes 1.0 miljoonaa euroa, joten kalastuksella on edelleen merkittävä rooli hankkeen maaseutualueiden toimeentulolähteenä. Tosin tuntipalkaksi muutettuna kalastajien ansiotaso ei taida olla kovinkaan suuri. Muikkusaaliista suuri osa toimitettiin perattuna myyntiin tukku- ja vähittäisliikkeisiin. Melko suuri ostajaryhmä alueittain oli myös torikauppiaat.

Ammattimaista hoitokalastusta harjoitettiin kahdessa kohteessa (Lestijärvi, Kannonkoski) haastateltujen kalastajien toimesta. Heille sen merkitys kokonaistoimeentulosta oli keskeinen muutamina vuosina. Lähes kaikissa kalastuksen kohdejärvissä tai vesistöalueilla oli jonkintasoista tarvetta hoitopyynnille. Varsinkin vesistöjen latvavesien ja pienempien järviäldaiden tila oli heikentynyt merkittävästi ja tarvetta hoitotoimille niissä oli. Hoitopyyntiä harjoitettiin useammassakin kohteissa erillishankkeiden toimesta, joissa pyyntiä suoritti erikseen palkattu henkilöstö. Suurempien järviäldaiden selkävesien vedenlaatuongelmia ei juurikaan tullut esille haastatteluissa. Kuorekantojen pyynnin tehostamista muikun kasvuedellytysten turvaamiseksi pidettiin kuitenkin tärkeänä suuremmillakin järvillä.

Kalusto, kalastuskapasiteetti

Troolikalastusta harjoitettiin neljässä ja rysäkalastusta 4-5 kohteessa. Nuottausta harjoitettiin käytännössä kaikissa kohteissa. Talvinuottaus oli vähentynyt viime vuosien hankalien keliolosuhteiden ja pienen muikun markkinaongelmien takia. Verkkopyyntiä oli jonkin verran kaikissa kohteissa; suurempaa taloudellista merkitystä sillä oli syksyisessä mätimuikun pyynnissä ja parissa kohteessa suomukalojen pyynnissä. Alus- ja venekalusto oli pääosin melko iäkästä ja useimmiten käytettynä hankittua. Kalustoinvestoinnit olivat jääneet vähemmälle panostukselle osaltaan toimitilainvestointien vaatimusten takia. Investoinnit uuteen aluskantaan ovat vaikeita markkinatilanteesta johtuvan heikohkon käyttöasteen takia.

Kalastus kohdistui massamääräisesti lähes täysin muikkuun. Viime vuosina muikkukantojen vaihtelut ovat selvästi tasoittuneet ja kalaa on runsaasti lähes kaikissa suuremmissa järvissä. Tilanne on samansuuntainen muillakin sisävesialueilla. Tasaisesti vahvojen ikäluokkien vallitessa muikun kasvu hidastuu ja markkinointi vaikeutuu entisestään. Selvityshankkeen kohdealueella voitaisiin muikun kalastustehoa selkeästi nostaa reilusti pelkästään alueella toimivien kalastajien kalastusvuorokausia lisäämällä, jos markkinatilanne sen sallisi. Oravanpyörä on huolestuttava, muikunkalastusta pitäisi pystyä tehostamaan merkittävästi kaikilla järvillä sen kasvunopeuden lisäämiseksi ja ikäluokkien tasaisuuden varmistamiseksi. Kalastustehoa ei voi kuitenkaan lisätä, koska pienelle muikulle ei ole markkinoita.

Niissä kohteissa, joissa oli jo harjoitettu suomukalan pyyntiä ja myyntiä fileinä, hintataso oli pysynyt vakaana ja lisäpanostuksia ohjataan jatkossa suomukalan pyyntiin. Muutama kalastaja oli panostanut hoitokalastukseen lisäansioiden saamiseksi talouskalanpyynnin sesonkien ulkopuolella.

Kalastajat, saalis, kalusto

- ikärakenne korkea, nuorempia ei ole ”kasvamassa” aktiivitoimijoiksi
- kokemuseräistä ammattitaitoa ja intoa kalastukseen riittää
- uusia välineitä ja menetelmiä otettu käyttöön aiemmin (1990 –luvulla)
- laadun varmistamiseen panostettu hyvin
- kalastuskapasiteetti rakentuu muikun varaan, monipuolistaminen tarpeen
- saaliin jalostusaste melko vähäinen
- kalastustehon nostaminen melko helppoa, jos markkinatilanne paranee
- valmiuksia olemassa lisäarvoa tuoviin kehittämistoimiin ja –hankkeisiin

5.3 Pakastuslaitokset, lisäpotentiaalia markkinointiin

Selvityshankkeessa tiedusteltiin kalastajien halukkuutta ja mahdollisuuksia toimittaa kalaa jatkossa (lähinnä muikkua ja kuoretta) pakastuslaitoksien kautta markkinoitavaksi. Kokemuksia pakastamisesta ja pakasteiden markkinoinnista oli jo olemassa Padasjoen hankkeista (kappale 2.2, sivu 3), sekä Vesannolle alkukesästä 2008 valmistuneesta irtopakastuslaitoksesta ja sen koekäytöstä (kappale 2.4, sivu 5). Selvityshankkeen kohteena olleista toimipisteistä ja toimijoista useimmat olivat tietoisia pakastamohankkeista ja 3-4 kohteesta oli jo toimitettu koe-eriä pakastamoiden kautta markkinoitavaksi.

Padasjoen ja Vesannon pakastamojen lisäksi Keski-Suomeen oli suunnitteilla pakastuslaitos Vaajakoskelle, jonka toimintaan oli sitoutumassa mukaan ainakin pari selvityksen kohdealueen kalastajista.

Pakastamojen hyödyntämiseen jatkossa oli mielenkiintoa 4-5 kohteen kalastajilla. Keskeiset lisämarkkinatoiveet liittyivät muikun kalastustehon lisäämiseen pakastamojen kautta muotoutuvien uusien markkinoiden kautta. Varsinkin pienikokoiselle muikulle toivottiin lisää markkinoita. Kuoreen kalastustehon lisäämiseen oli valmiuksia ainakin parissa kohteessa. Pienen muikun markkinoinnin tehostaminen pakastamojen kautta vaatisi toimivien perkauskoneiden kehittämistä. Syönnökseltä pyydettyä muikkua ei voi pakastaa tai ainakaan markkinoida menestyksellisesti.

Keskeisiksi ongelmiksi pakastamojen tehokkaassa hyödyntämisessä koettiin saaliin kuljetusmatkat ja -kustannukset, vähäiset kokemukset lisämarkkinoista ja lopullisesta hintatasosta. Muutamilla toimijoilla ei ollut halukkuutta tai mahdollisuuksia nostaa kalastustehoa pakastamojen tarpeen takia, koska lisäsaaliin käsittely ja kuljetus pidentäisivät työpäiviä entisestään. Kalastusta voisi tehostaa, jos saaliin kuljetus omasta toimipisteestä pakastamolle tapahtuisi jonkun muun toimesta.

Pakastamojen hyödyntämisessä on tärkeää luoda toimivia kontakteja asiakastahoihin melko nopeasti. Kalastajat innostuvat perinteisesti uusista jutuista, jos ne nopeasti tuovat lisäarvoa toimintaan. Vesannon pakastamon osalta keskeisessä roolissa ovat Vesannon Kala Osuuskunnan aktiiviset toimijat. Kun tuotemarkkinointi lähtee vauhtiin ja kysyntää syntyy, on tärkeää saada riittävästi kalan toimittajia muualtakin kuin pakastamon lähialueelta. Kalastajien yhteistyöverkostojen vahvistuminen onkin välttämätöntä. Saaliin kuljetukseen, esikäsittelyyn ja koko toimitusketjun muihin vielä avoimiin seikkoihin löytyy ratkaisut kalastajien ja pakastamon toimijoiden suoran yhteistyön kautta. Euro on hyvä konsultti. Kun pakasteiden myynnistä avautuu uusia markkinoita, sitoutuu siihen kalan toimittajia.

Vesannon pakastamon kapasiteetti on niin suuri, että vastaavan kokoisia laitoksia ei ole tarvetta rakentaa lisää, ainakaan aivan lähialueille. Markkinatilanteen selkiintyessä ja kysynnän kasvaessa on helpompi ja järkevämpi investoida uusiin tuotantolaitoksiin.

Pakastamojen tehokas hyödyntäminen edellyttää

- lisäkokemuksia toimitus- ja hankintaketjun organisoinnista (kuljetus, saaliin käsittely..)
- kalasatajien yhteistyöverkostojen tiivistymistä kalan toimituksissa
- tuotantoketjun laitteiden tuotekehitystä, ainakin pienelle muikulle soveltuva perkauskone
- uusien markkinoiden ja hintatason selkeytymistä
- laitosten määrä ja toimintakapasiteetti suhteuttamista kalojen hankinta-alueen kapasiteettiin
- olemassa olevien laitosten toimivuuden turvaamista

6. Ongelmakooste ja ratkaisuehdotuksia

Tähän kappaleeseen on koottu keskeisimpiä ammattimaisen kalastuksen toimintaedellytyksiä heikentäviä ongelmakokonaisuuksia, jotka korostuivat kalastaja- ja toimijahaastatteluissa. Ratkaisumalleja tuli esille haastatteluissa ja muissa kehittämiskeskusteluissa. Perusongelmat kiteytyvät selvityshankkeen kohdealueella yhteen pääkohtaan; epävakaisiin markkinoihin. Suurelta osin siitä johtuvat hieman yksipuoliset toimintatavat (kappale 6.2, sivu 48) eivät selvästi korostuneet kalastajien kommenteissa, mutta asia tuli muuten esille useissa eri yhteyksissä. Ne nostettiin esille tähän raporttiin, koska niistä saadaan suora yhteys tarvittaviin jatko- ja kehittämistoimiin. Muikun hintataso ei sinänsä korostunut kalastajahaastatteluissa, vaan enemmän oltiin huolissaan heikosta kokonaiskysynnästä ja siitä johtuvasta kalastustehon alenemisesta. Muikkua ei siis haastateltujen kalastajien toimesta pyydetä, jos siitä ei saa järkevää hintaa.

Yksittäisiä ongelmaseikkoja on myös kappaleessa 4.3 sivulla 36, jossa esitetään kooste neuvontajärjestöjen edustajille lähetetystä kommenttipyyntöstä.

6.1 Epävakaa markkinatilanne

Taustaa

Sisävesikalastuksen murrosvaiheessa 1980 ja 1990 -luvun taitteessa panostettiin selvityshankkeenkin kohdealueella voimakkaasti toimitila- ja laiteinvestointeihin, joilla parannettiin saaliin käsittelytasoa, laatua sekä jalostusastetta (kappale 5.1, sivu 40). Kalastajat investoivat uusiin pyyntimenetelmiin ja -kalustoon ja keskittivät toimintansa kalasatamiin ja toimitiloihin. Kalastus muuttui ammattimaisemmaksi ja harrastajapyytäjien määrä väheni. Kalastusteho kasvoi, samoin saalismäärät.

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen tilastoinnin mukaan sisävesialueiden varsinaisten ammattikalastajien (kalastustulot yli 30%) määrä ei ole valtakunnan tasolla vähentynyt, mutta osa-aikaisten kalastajien määrä on pudonnut noin neljännekseen vuodesta 1990 vuoteen 2006.

Sisävesien ammattimaisen kalastuksen muikkusaalis oli vuonna 1990 1.5 miljoonaa kiloa ja saaliin arvo noin 5.8 miljoonaa euroa, keskihinnaksi muodostui 3.87 euroa/kg (alv 0 %). Vuonna 2006 saalista kertyi 2.5 miljoonaa kiloa ja saaliin arvo oli 4.4 miljoonaa euroa, keskihinta 1.76 euroa/kg (alv 0%). Samaan aikaan kalan kokonaiskulutus Suomessa on selvästi kasvanut. Vuonna 1999 kalan kokonaiskulutus (filepaino) oli noin 12.5 kg/hlö ja vuonna 2007 noin 16.6 kg/hlö. Kotimaisen kalan kulutus oli laskenut samalla aikavälillä noin 15 %. Muikun kulutus oli pysynyt suunnilleen ennallaan.

Tilastoista voidaan päätellä, että sisävesikalan päätuotteen muikun epävakaa markkinatilanne johtuu osaltaan kalakaupan rakenteesta. Kalan kulutus on selvästi kasvanut, mutta kotimaisen kalan osuus samalla vähentynyt. Muikun kalastusteho on kasvanut ammattimaisuuden tehostuessa ja samaan aikaan kalastajahinnat ovat puolittuneet. Muikun laatu ja jalostusaste on parantunut, samoin toimitusvarmuus. Muikku toimitetaan markkinoille perattuna ja usein pakattuna annoseriin ja kuluttajan on aiempaa helpompi käyttää sitä.

Muikun heikko hintataso ei sinänsä korostunut kalastajahaastatteluissa, vaan enemmän oltiin huolissaan heikosta kokonaiskysynnästä ja siitä johtuvasta kalastustehon alenemisesta. Muikkua ei haastateltujen kalastajien toimesta pyydetä, jos siitä ei saa järkevää hintaa.

Onko siis tarjontaa liikaa vai tuotteissa tai tuotteiden myyntiketjuissa jotain vikaa ?

Lisätietoja: rktl.fi/tilastot

Kalastajien ja toimijoiden kommentteja

Kalastukseen liittyvät laatu- ja tuotevalvontavaatimukset ovat tehostuneet merkittävästi ja niiden mukaan toimitaan. Asianmukaiset tuotemerkinnät vaaditaan tukku- ja vähittäisliikkeisiin mutta myyntitiseissa niitä ei enää näe juuri koskaan. Myyntiketjujen valvonta kaipaakin selkeästi tehostamista, ettei kalastajien tekemä laadunvarmistustyö mene hukkaan. Kaupan tiskissä esillä olevan myyntierän toimituspaikan ja pyyntipäivän selvittäminen ei useinkaan onnistu

”Jos markka-aikaan kalastajan saama hinta oli esimerkiksi 7.0 markkaa, ei sama kala maksanut koskaan kaupan tiskissä kuluttajalle 25 tai 30 markkaa. Nykyään kalan hinta voi kohota jopa nelikertaiseksi matkalla kalastajalta myyntitiskiinkin.”

”Kalakaupan rakenne on villiä. Heikon hinnan lisäksi ongelmana ovat välittäjät, jotka ostavat kalaa mistä vain, kunhan hinta on alhainen. Laadun valvonta ei kuulu siihen kauppakonseptiin lainkaan.”

”Laadun valvonnan tehostamista tarvitaan myös torikaupassa ja osittain jalostustoiminnassa”.

Selkeänä kehittämisesityksenä tuli esille valvonnan ja laaduntarkkailun tehostaminen eri kauppaportaisissa. Tukku liikkeet voivat ratkaista, mistä kalaa ostavat. Laatu ja toimitusvarmuus pitäisi olla päätöksessä määräävä tekijä. Tukkuportaassa voidaan helposti seurata tuotemerkintöjä ja niiden pysymistä vähittäisliikkeiden myyntitiskeihin saakka. Jos laadunvalvonta tehostuu kauppaportaisissa, karsiutuu pois heikkolaatuisen kalan toimittajat ja säädösten mukaan toimivien kalastajien tuotemyynti kasvaa. Kalan toimittajia riittää jatkossa, vaikka määrä vähenisi. Ammattimaista pyyntiä ja markkinointia toteuttavat tahot ja henkilöt ovat kalataloushallinnon toimijarekistereissä ja heidän toimintaa voidaan valvoa ja ohjata investointipäätösten valvonnan kautta.

Elintarvikelakien ja -asetusten ohjeistukset ja säädökset ovat selkeät eikä niihin tarvitse tehdä muutoksia. Valvonnan tehostaminen on tarpeen ja jos siihen tarvitaan lisäresursseja, niitä pitäisi siihen ohjata. Kokonaisuutta voisi hoitaa aluksi keskitetysti kalatalous- ja elintarvikeviranomaisten projektiluontoisena yhteishankkeena. Kunnalliseen valvontaan ei ole kuitenkaan mahdollista saada lisäresursseja talouslaman aikana. Valvonnan tehostaminen vain muutamissa yksittäisissä kunnissa ei saata vaikuttaa tilanteeseen lainkaan. Vastaava laadunseuranta on toteutettu kalanpoikasten istukastuotannossa, jossa laadunvalvontaan on erikseen rekrytoitu henkilöstöä kalataloushallinnon kautta.

Mitä tarvitaan ?

- valvonnan tehostaminen kauppakettijussa vähintään alkutuotannon tasolle
- uusia säädöksiä ja lakeja ei tarvita, panostus suoraan valvontaan
- tehostaminen liikkeelle esimerkiksi alueellisena kokeiluprojektina

6.2 Kalastuksen ja tuotteistamisen rakenne

Selvityshankkeen kohdealueen kalastuskapasiteetti rakentui suurelta osin muikunpyynnin varaan. Suomukalan pyynti ei vielä kiinnosta laajemmin kalastajia, vaikka tuotteiden kysyntää riittää ja hintataso pysyy vakaana. Jalosteiden tuottaminen on hieman työlästä, koska sitä ei aina voi toteuttaa samoissa tiloissa, joissa käsitellään tuorekalaa. Tuotteiden kysyntäkin lähimarkkinoilla on rajoitettua ja valmistukseen sitoutuvalla työpanoksella ei ole helppoa saada katetta. Suomukalan pyynti on työläämpää kuin muikun massakalastus. Saaliin käsittely (fileointi) vaatii aikaa, pyydyskalustoon (verkot, rysät, katiskat) täytyy sijoittaa rahaa ja aikaa niiden valmistukseen ja huoltoon. Kalastukseen ja saaliin jatkokäsittelyyn osallistuva henkilömäärä on jouduttu sopeuttamaan markkinatilanteeseen eli kalan kysyntään. Uutta henkilöstöä ei voi palkata tai toimintaa tehostaa satunnaisten tuotteiden kysynnän kasvupiikkien takia. Tilanne lienee

samansuuntainen kaikilla sisävesialueilla. Suomukalan pyynnin tehostamisella voidaan kuitenkin tasata pyynnin sesonkeja ja saada parempi hinta saalista, jos tehostaminen muuten on mahdollista.

Nykyiset kalastajat tarvitsevat ohjausta ja rohkaisua suomukalan pyynnin tehostamiseen ja vakaampien markkinoiden hyödyntämiseen. Lyhytkestoisen kalankäsittelyn opastuksen ja koulutuksen järjestäminen voisi alentaa kynnystä kalastustavan vaihtoon, samoin tutustumiskäynnit suomukalan pyyntiä harjoittavien kalastajien luona. Pyynnin tekninen toteutus, ajankohdat yms. seikat hahmottuvat paremmin enemmän kokemusta omaavien kalastajien ohjauksessa. Perinteiset suomukalan pyyntiin käytetyt verkot ja rysät ovat useimmille tuttuja. Tuotekehitystä on niissäkin tapahtunut ja pyydysvalmistukseen liittyvää ohjausta ja koulutusta kentälle tarvitaan.

Jalostustoimintaa voi harjoittaa muutkin kuin kalastajat. Jalostusyksiköiden perustaminen lähelle kalasatamia tai erillisiin tiloihin niiden yhteyteen on järkevää. Yhteistyö laadukasta kalaa toimittavien kalastajien kanssa on välttämätöntä jalosteiden laadun ja markkinoiden turvaamiseksi. Muutamia uusia jalostusyksiköitä oli hankkeen kohdealueelle suunnitteilla.

Nuorten kalastajien ja jalostajien rekrytointi liittyy suoraan alan laajempaan ongelmaan, toimijoiden ikääntymiseen ja nuorempien puuttumiseen alalta. Tutustuminen kalastukseen ja sen eri osa-alueisiin on järkevää kalastajien tai muiden tuttujen toimijoiden ohjauksessa. Käytännön kokemusta tarvitaan ehdottomasti kalastusinnon syyttämiseen. Eritasoisten koulutusten organisoinnissa tulisi ”vierihoito” huomioida.

Koulutusintoa ja halukkuutta ei haastatelluilta kalastajilta erikseen kysytty, mutta huoli nuorempien puuttumisesta korostui kaikkialla. Halukkuutta myös nuorten opastamiseen toimijoilta löytyy. Puutetta on halukkaista ohjattavista.

Sääolosuhteiden muutosten vaikutus kohdistui talvikalastukseen. Nuottauspäivien määrä on vähentynyt viime talvien aikaan lyhyemmän jääjakson ja muuten liikkumista rajoittavien kelien takia. Kalastuspäivien vähentymiseen talvipyynnissä vaikutti heikko markkinatilanne. Kalastuksessa on aina pitänyt sopeutua muuttuviin olosuhteisiin.

6.3 Muita ehdotuksia jatkotoimenpiteiksi

Rakenteen monipuolistaminen, vesien hoitotoimet

Nopeita, yksittäisiä ratkaisumalleja ei kalastuksen rakenteen monipuolistamiseen löydy. Nykyisten kalastajien ikärakenne on korkea eikä heiltä välttämättä löydy intoa uusien pyyntitapojen käyttöön tai niiden vaatimiin kalustohankintoihin. Osa kalastajista, joilla on valmiuksia panostaa suomukalan pyyntiin, tulee niin tekemään, koska suomukalan kysyntä on vakaata ja euro on edelleenkin paras

konsultti. Muikun ammattimainen pyynti tulee jatkossa oleman massamääräisesti tärkeintä ja järvien kalastorakenteidenkin osalta täysin välttämätöntä.

Kalavesien hoitotoimissa ja kalastusohjeistuksissa tulee entistä paremmin huomioida suomukalojen kalastuksen tehostamisen edellytykset. Suomukaloja on pyydetävä niillä pyydyksillä, joilla se on mahdollista. Suurissa järvissä tai vesistöalueilla yhden lajin tarpeiden mukaan muokatut ohjeistukset eivät aina toimi kaikkien lajien monipuolisen kalastamisen kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Hoitopyynnin tehostaminen ja sen ammattimaisuuden kehittäminen on keskeistä lähes kaikkien vesistöjen latvavesialueilla, joissa kalakantojen rakenteet ovat vääristyneet eikä poikasistutuksilla ja muilla hoitotoimilla saada tuloksia juuri lainkaan. Hoitopyynnillä voidaan rakenteisiin vaikuttaa ja siitä voi kehittyä osa toimeentuloa nykyistä useammille ammattikalastajille. Ammattikalastajien ja -kalastuksen tarpeiden huomiointi kalavesien hoitotoimissa ja päätöksenteossa tuottaa vesien hoidossa usein parhaan kokonaistuloksen.

Uudet markkinakanavat

Kalamarkkinoille tarvitaan uusia kanavia, johon tähtää pakastetuotteiden markkinoinnin ja niiden vientikaupan kehittäminen. Markkina- ja toimitusketjujen kehittäminen vaatii oman aikansa ja pyyteetöntä työtä siihen sitoutuvilta tahoilta. Pakastekaupan käynnistyminen ja tehostuminen ei kuitenkaan yksin tule ratkaisemaan sisävesikalalan markkinointiongelmia, panostuksia on ohjattava muihinkin toimenpiteisiin. Pakastamojen toiminnan kehittyessä ja tuotteiden kysynnän kasvaessa, kannattaa tarpeen vaatiessa panostaa kalankäsittely- ja perkauslinjojen kapasiteettiin. Kala on aina perattava syönnösaikaan ennen pakastusta.

Selvityshankeen kohdealueelle tarvitaan ehdottomasti kampanjamaisia yhteistyöhankkeita, joilla tehostetaan lähialueen kalan kysyntää, mutta myös saaliin ja jalosteiden suoramarkkinointia muualle Suomeen ja vientiin. Saaliin jalostusasteen nostaminen on tarpeen. Hankkeiden suunnittelu ja toteuttaminen alueellisesti laajapohjaisina on järkevää. Silloin niille on mahdollista saada riittävästi toteutuspotentiaalia ja tulostavoitteet voidaan asettaa riittävän suuriksi, jotta jotain saadaan käytännössä aikaan. Hankkeiden toteuttaminen tiiviissä yhteistyössä kalastajien kanssa on välttämätöntä.

Uusien toimijoiden rekrytointi, koulutuksen edellytysten kehittäminen

Uusia toimijoita tarvitaan alalle tuomaan uusia innovaatioita ja toimintamalleja kalastukseen sekä tuotekehitykseen ja markkinointiin. Kaikkien ei tarvitse innostua pelkästään fyysisesti vaativasta kalastuksesta. Jos nuoremmat hallitsevat jalostuksen, tuotekehityksen ja myynnin, kalastajia löytyy

jatkossakin. Kielet hallitseva markkinointiekonomi, joka tekee Euroopassa tuloksellista pakastemuikkukauppaa, saa helposti kavereita paikallisista kalastajista.

Kalastuksen rakenteen ja tuotevalikoiman monipuolistaminen, sekä markkinoinnin ja kokonaistuotantoketjun hallinta ovat tärkeimmät nopeita kehittämistoimia ja -panostuksia vaativat osa-alueet. Nuorten aktivointi alalle joustavalla koulutus- ja valistustoiminnalla on keskeistä. Alasta on saatava kiinnostava, jotta sinne hakeutuu ”hyviä tyyppejä”. Haasteita ainakin riittää.

Kappaleessa 2.3 sivulla 4 esitetään kooste Suomen kalatalous- ja ympäristöinstituutin rehtorin, Mailis Kuupon kanssa käydyistä kehittämisseskusteluista. Oppilaitoksen sisäisenä kehittämistavoitteena on ollut käytännönläheisen ja joustavan opetustoiminnan organisointi sisävesialueen keskeisten kalastusvesien ääreen. Laitoksen oppilasrekrytointia on vaikeuttanut sen sijainti ja kalatalouden yleiset ongelmat, jotka korostuvat tässä raportissa. Oppilaitoksella on tarve kehittää myös ympäristökoulutusta, johon tarvitaan käytännön työskentelykohteita.

Kappaleessa 4.1 sivulla 33 kuvataan Pihtiputaan Kolimajärven Ukonniemen kalasataman ja Ilosjoen Kyläseura ry:n kehittämistarpeita. Opetus- ja koulustustoiminnan organisointiin soveltuvat tilat ja toimintaympäristö ovat sinne rakentumassa. Paikkakunnalla on aktiivisia toimijoita ja asiantuntijoita toiminnan organisointiin. Lähialueen muiden suurten järvien (Keitele, Kivijärvi, Pyhäjärvi, Pielavesi, Nilakka ...) kalastuksen toimipisteet ja toimijat ovat kohtuullisen lähellä ja niiden hyödyntäminen opetustoiminnassa on mahdollista. Pohjoisen Keski-Suomen ja Pohjois-Savon vesistöjen latvavesiltä löytyy riittävästi toimintakohteita myös vesiekosysteemin toiminnan ja toimimattomuuden kuvaamisen sekä ympäristökoulutuksen muihin tarpeisiin.

Selvityshankkeen kohdealueelle on mahdollista kehittää uudenlaista monimuotokoulutusta, jota alalle tarvitaan. Koulutuksen organisointiprosessi vie aikansa ja sen yhteydessä on järkevää tarkastella ammattimaisen kalastukseen liittyviä toimintaympäristöjä ja ongelmakenttiä laajemminkin ja kytkeä tarvittavia kehittämistoimia ja -hankkeita samaan nippuun koulutuksen kehittämisen rinnalle.

Selvityshankkeen kohdealueen kalastusolot ja monipuoliset vesistöt ovat hyvä pohja ylimaakunnallisille yhteistyöhankkeille. Kalat eivät jatkossakaan kunnioita vaelluksillaan maakuntarajoja.

7. Yhteenveto

Hankkeen kohdealueen kalastajat osaavat ammattinsa ja ovat malttaneet kalastaa ja kehittää toimintojaan alan vaikeuksista huolimatta. Kalastukseen on aina liittynyt ongelmia, joiden yli on pitänyt päästä. Parikymmentä vuotta sitten muikkukantojen vaihtelut olivat keskeisessä roolissa ja tutkimuspanostuksia niihin ohjattiin. Samaan aikaan ajoittunut kalastuksen murrosvaihe taisi tuoda

ainakin osaratkaisun ongelmaan. Kalastusteho kasvoi uusien pyyntimenetelmien myötä ja muikkukantojen vaihtelut tasaantuivat. Kalamarkkinoiden epävakaus on nykypäivän keskeisin ongelma, jonka taittamiseen pitäisi löytää keinoja aika pikaisesti. Aktiivikalastajien keski-ikä on korkea eikä uusia toimijoita ole juurikaan tulossa. Suurten järvien tasaisesti uudistuvia muikkukantoja uhkaa alikalastus, joka johtaa nopeasti kantojen voimakkaisiin vaihteluihin ja muikkukatoihin sekä parranpärinään toriparlamenteissa. Muiden kalalajien pyynti on vähäistä ja kaupallinen hyödyntämistä on alhainen ja sen nostaminen toisi lisää volyyymia kauppaan. Monipuolinen, useisiin lajeihin kohdistuva nykyistä tasaisempi kalastus, turvaisi järvien kalakantojen rakenteiden pysymistä oikeansuuntaisina. Kalastus voisi samalla kohdistua tehokkaammin järviin, joissa ei muikkua esiinny.

Kohdealueen kapasiteettia

- ammattimaisia kalastajia vähintään 50-60
- pyynti painottuu muikkuun, saalista kertyy noin 350 000 kg parhaina vuosina
- saaliin arvo lähes 1.0 miljoonaa euroa
- muiden lajien pyynnissä ja saaliin jalostusasteessa kehittämistarvetta
- toimitilat kohtuullisessa kunnossa
- pyyntivälineet ja –kalusto toimivaa mutta iäkästä
- aktiivitoimijat iäkkäitä, nuorempaa tulossa heikosti tilalle
- kalamarkkinoiden epävakaus selvästi keskeisin ongelma

Tarvittavia jatkotoimia

- alueellisia, riittävän laajapohjaisia kehittämistoimia ja -hankkeita
- panostusta investointien lisäksi myös toiminnalliseen kehittämistyöhön

Omia ajatuksia

Kalastuksella on tämän hankkeen kohdealueella aina ollut keskeinen merkitys asukkaiden elannon hankinnassa ja vapaa-ajan viettämisessä. Ajatukseen, ettei lähitulevaisuudessa olisi suuria järvenselkiä, ei meille alkuperäisasukeille ole mitenkään mahdollinen. Ammattimaista kalastusta eli pääosin muikun pyyntiä on aina harjoitettu ja toivottavasti tullaan harjoittamaan jatkossakin. Toiminnan aste ja toteutustavat ovat vaihdelleet ja asiaa tuntemattomien syytökset ryöstökälyksestä singahdelleet silmille aina, kun on otettu käyttöön uusia pyyntimenetelmiä tai -välineitä. Saalis on hyödynnetty ainoalla järkevällä tavalla eli syöty. Syöjien määrä ja sijainti ovat hieman vaihdelleet. Vielä 1950-60-luvuilla kala oli tärkeä osa ravinnosta joka talossa ja sitä pyydettiin täysipainoisesti, mutta usein oman väen toimesta. Nykyään pyytäjiä on vähemmän. Toisaalta syöjiä olisi avartuneilla markkinoilla enemmän, kunhan vain osaisivat kalaa käyttää.

Viitasaarella 31.10. 2008, hankevetäjä Jukka Hallberg

